

**UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav českých dějin**

Martin Fruwein

Bakalářská práce

**Lenka Kobrová
Praha 2006**

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

**Prohlašuji, že jsem svou práci vypracovala
samostatně a s využitím uvedených pramenů a
literatury.**

3. září 2006.....Lenka Kobrová

Lenka Kobrová

**Děkuji Prof. Čechurovi, bez jehož připomínek, rad a
trpělivosti by tato práce nemohla vzniknout.**

OBSAH:

Úvod.....	1
Počátky v Čechách.....	3
Politické začátky.....	7
Fruwein a povstání.....	9
Dnové se krátí.....	19
Chystá se soud.....	23
Soud.....	26
Výsledky.....	29
Tresty.....	34
Konec „českého Perikla“	37
Pokus o profil Fruweinovy osobnosti.....	42
Závěr.....	44
Použitá literatura.....	45

Úvod

Stavovské povstání je v české historiografii tématem hodně oblíbeným. Není se čemu divit, lidé mají rádi příběhy hrdinské a za stavovským vzdorem stojí notná dávka kuráže a hrdinství. Proto je důležité nazírat povstání jako dílo skupiny rozdílných individualit, osob jedinečných svým charakterem, pozicí, ideou ale i lidskými slabostmi. Nejednalo se o homogenní, svornou masu stavovských zástupců, ale o osoby s různými názory a cíly. Proto je tedy potřebné věnovat pozornost jeho jednotlivým původcům.

Osoba Martina Fruweina je v české historiografii opomíjena. Neprávem. Je pravda, že se na první pohled nejedná o tak atraktivní postavu jako je Jindřich Matyáš Thurn nebo Václav Budovec. Vždyť Martin Fruwein z Podolí byl pouhý měšťan, ale zato velmi schopný muž, kterému důvěřovaly hned tři directorské vlády po sobě. Jeho právnické hbitosti a přehledu využívali stavové po celé období let 1618-1620. Cílem této práce je poukázat na význam jeho, neprávem opomíjené, osobnosti, aby již nebyl znám jen svým pádem do Jeleního příkopu.

V žádném případě se nejedná o práci vyčerpávající, je jasné, že mi mnohé prameny zůstaly bezpečně skryty. Prozatím. Tradičním kamenem úrazu byla torzovitost pramenů, což z části vynahradilo množství literatury povstání věnované. Proto část práce vypráví o událostech, jichž byl Fruwein přímým účastníkem, aniž by byl znám jeho konkrétní podíl na nich. To se týká především činnosti direktoria, jehož byl členem.

Sestavování Fruweinova životního příběhu bylo víceméně skládáním mozaiky z rozličných zmínek nalezených v publikacích věnujících se problematice stavovského povstání. Nejvíce jsem ocenila výborné poznámky Josefa Janáčka v jeho zpracování kroniky Pavla Skály ze Zhoře a Petráňovu skvěle zpracovanou Staroměstskou exekuci, která nabízí portréty mnohých osob ze stavovského vedení. Co se týká

Fruweinovy osoby, tak v této „povstalecké“ literatuře se historikové zajímají především o dramatický závěr Fruweinova života. Jeho bohatou právníckou a politickou kariéru odbývají několika prostými větami a těžištěm zpráv o něm bývá jeho brutální „pobělohorské“ zmučení a sebevražda o půl roku později. Pravda, právě tímto závěrečným činem na sebe upoutal nejvíce pozornosti. Je ale nespravedlivé zrovna ve Fruweinově případě omezovat jeho slávu pouze na rozdílnost jeho skonu od exekuce jeho spolubojovníků.

Získaný příběh bylo nutné v mnohém doplnit. Týkalo se to především období celého povstání až do jeho zkázy na Bílé hoře. Jak už jsem se zmínila, v knihách zabývajících se touto tematikou byly pouze nejzákladnější zmínky a tak bylo nutné sáhnout po Fruweinově výslechovém protokolu z dubna 1621 a samozřejmě po dílech Fruweinových současníků, to jest Kronice české Pavla Skály ze Zhoře a Historii o těžkých protivenstvích církve české od Jana Amose Komenského.

Doufám, že výsledný portrét Martina Fruweina zájemce o období českého povstání alespoň skromně uspokojí.

Na závěr této pasáže bych ráda poděkovala rodičům a přátelům, kteří trpělivě pročítali stohy stran, za jejich komentáře a připomínky, které mě vždy pomohly posunout tuto práci vpřed.

Počátky v Čechách

O životě Martina Fruweina do začátku stavovského povstání toho moc nevíme, nevíme kdy se narodil a vlastně ani odkud pochází. V otázce jeho původu se rozcházejí i sami historici. I když samotný Pavel Skála ze Zhoře ve své Historii české uvádí, že Fruwein přišel z Horní Falce¹ a po něm to opakují i Bílek ve svých Dějinách konfiskací v Čechách² a Ottův³ a Riegrův slovník naučný.⁴

Za Fruweinovo rodiště ale jiný český historik Josef Janáček ve svém zpracování Skálovy Historie české označil obec Schmiedberg, což jsou dnešní Kowary na severní straně Krkonoš v Dolním Slezsku.⁵ Konkrétní místo původu Janáček přináší i pro Fruweinova mladšího bratra Benjamina, ten se měl narodit v jiném dolnoslezském městě - Goldbergu, polsky Zlatoryja.⁶ Janáčková verze působí důvěryhodně už samotnou konkrétností, bohužel se mi ale nepodařilo zjistit, z čeho při svém tvrzení vychází. Proti Janáčkově stojí tvrzení Pavla Skály ze Zhoře, který by jako Fruweinův současník a vlastně i kolega, měl dobře vědět, odkud do Čech přišel.⁷

Všichni se nicméně shodnou na tom, že do Čech přichází v devadesátých letech 16. století.⁸ K tomu Skála dodává, že se do Čech dostal už jako mladík.⁹ V roce 1597 na Starém Městě pražském

¹ Tiefttrunk, Karel, Historie česká Pavla Skály ze Zhoře od r. 1602 do r. 1623 V., Praha 1870, s. 82.

² Bílek, Tomáš, Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1620 I., Praha 1882, s.109.

³ Ottův slovník naučný IX., Praha 1895, s. 738.

⁴ Riegrův slovník naučný III., Praha 1863, s. 257.

⁵ Janáček, Josef, Pavel Skála ze Zhoře - Historie česká, Praha 1984, s. 378.

⁶ Tamtéž, s.383.

⁷ Pavel Skála ze Zhoře – (1583-1640) – úředník v direktorské vládě a za krále Fridricha v královské kanceláři, po bitvě na Bílé hoře odešel do Freiburgu, kde začal psát.

⁸ Tamtéž, s.378.

⁹ „Kterýž to dostav se v raném věku svém z Falce Hořejšího.“

Tiefttrunk, Historie česká V., s. 167.

pravděpodobně zakoupil první dům a tím získal status měšťana.¹⁰ Dá se předpokládat, že až v Čechách vstoupil do řad Jednoty bratrské.¹¹

V Praze se neznámo kdy oženil, jeho vyvolenou se stala Johanna z Bílé hory. Během manželství přišlo na svět pět dětí, tři synové (Eliáš, Felix a Matyáš) a dvě dcery (Eva a Mandaléna).¹² Přesto se ale nejednalo o svazek idylický, neboť o rozepře mezi manželi v něm nebylo nouze. V roce 1605 dokonce jejich spory musel řešit sám císař.¹³

Do Čech Martina následoval i jeho mladší bratr Benjamin.¹⁴ Ten se nejdříve usídlil na Novém Městě pražském, kde 1607 získal domovské právo a v roce 1615 se přestěhoval na Staré město.¹⁵

Oba bratři se rychle uchytili jako prokurátoři¹⁶ a vybudovali si ve městě zvučnou pověst. Přímo se tedy nabízí otázka po jejich vzdělání. V raném novověku však nebylo nutné složité studium k tomu, aby se mohli práci v soudnictví věnovat. Samozřejmě ti, kteří studia absolvovali, náleželi k právníkům váženějším a žádanějším. Mnoho jich ale nebylo. Ve skutečnosti prestiž tohoto povolání velmi trpěla tím, že bylo přístupné téměř každému, kdo ovládal čtení a psaní a dokázal si nastudovat městská a zemská práva. Hodně tomu škodilo neblaze proslulé podvodné chování, prodejnost a vzájemná revnivost mnohých advokátů.¹⁷ Ale mnozí se díky své obratnosti, výmluvnosti a rozsáhlým zkušenostem stali uznávanými autoritami a málo jim přitom scházela například dokonalá znalost latiny.

¹⁰ Janáček, Pavel Skála, s. 378.

¹¹ Tamtéž, s. 378.

¹² Bílek, Dějiny konfiskací, s. 109-111.

¹³ Petrář, Josef, Staroměstská exekuce, Praha 2004, s. 102.

¹⁴ Martin Fruwein měl ještě nejméně jednoho bratra - Jana, o něm ale nevíme nic, Martin se o něm zmiňuje jen v listině, kde žádá o potvrzení vladického titulu, erbu a jakéhosi majestátu. Potvrzení se mělo dotýkat „y take dva bratry me Martina ffruweina, totiž Jana a Benyamina.“ Všechny citace jsou uvedeny v původním znění.

Národní archiv, fond SM, 738, F 18/14.

¹⁵ Janáček, Pavel Skála, s. 383.

¹⁶ Pro právní zástupce se užívalo několik pojmenování, mluvilo se o nich jako o řečnících, advokátech nebo prokurátorech. Přičemž v 17. století se začíná rozlišovat mezi advokáty a prokurátory. Advokáti se měli soustředit na písemná podání a prokurátoři při soudech mluvili. Klabouch, Jiří, Staré české soudnictví, Jak se dříve soudovalo, Praha 1967, s. 308.

¹⁷ Dačický se o právnickém povolání vyjádřil následovně: „Mnohý jsouce řemeslníkem; krejčím, ševcem, kožišníkem; hleď! - a on již řečníkem. Těžko rukama dělati; lehčeji hubou hejbat; nechce se k řemeslu znáti; rači bude z peněz lháti.“

Právě nad nevalnou latinou, kterou Martin Fruwein předvedl při čtení jisté formule roku 1609, se pohoršuje i Skála ze Zhoře.¹⁸ To, že tento nedostatek tolik nevadil, potvrzuje Skála na jiném místě své Historie české, když tvrdí, že oba Fruweinové „*mezi lidmi slavnými na slovo hrubě vzati byli*“.¹⁹

Mezi právníky se rozmohl jeden významný fenomén a tím bylo jorgeltnictví. To již nebylo přístupno každému plebejskému řečníkovi, nýbrž jen jakési právnické elitě. Spočívalo v tom, že řečník, o jehož kvalitách nebylo pochyb, byl najat magnátem nebo městem a za pravidelný roční plat²⁰ ho zastupoval ve všech přích, kromě toho za něj vyřizoval i další záležitosti na úřadech atd. Mimo pravidelný plat tito právníci čas od času obdrželi i dary od těchto najímatelů.²¹ Nikde jsem nenašla jasnou zmínku o tom, že by i Martin Fruwein byl k někomu tímto jorgeltem vázán, ale fakt, že mu roku 1609 Petr Vok z Rožmberka „*v odměnu platných služeb, které mu Fruwein po léta konal*“ nechal převést rozsáhlé rožmberské vinice v Šárce jistě značí to, že i on byl jedním z jorgeltníků.²²

Roku 1615 jmenovitě vymezil generální sněm 25 řečníků, kterým bylo dovoleno působit při „vyšších“ soudech na Pražském hradě. Vlastně šlo o jakousi právnickou špičku a k ní patřili i Martin a Benjamin Fruweinové.²³

Kromě velkého majetku se mnozí ze schopných právníků dočkali i šlechtického titulu. Martina Fruweina a jeho bratry Benjamina a Jana

Klabouch, Staré české soudnictví, s. 304.

¹⁸ V latinské formulí stálo: Ad mandatum sac. Caes. Majest. Proprium, což Fruwein četl jako mandatum sacram caesaream majestatem proprium. „*Neměv za jiné nežli že, poněvadž první slovo mandatum skonává na -um, i ostatní slova s takovou terminací vyřknuta býti musejí ...čímž způsobil sobě smích při všech učených lidech.*“

Tiefrunk, Historie česká I., s. 197.

¹⁹ Tiefrunk, Historie česká V., s. 82.

Slovo „hrubě“ je zde ve významu „velmi“ nebo „velice“.

²⁰ Dokládá to už pouhé spojení slov Jahr – Geld.

²¹ Klabouch, Staré české soudnictví, s. 306.

Více k právnické praxi a fungování soudu je možné nalézt v : Winter, Zikmund, Kulturní obraz českých měst - život veřejný v XV. a XVI. věku I., Praha 1892, s. 708-735.

²² Vacek, František, Dějiny Bubenče, Dejvic, Šárky a okolí, in: Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, Praha 1911, s. 376.

²³ Winter, Kulturní obraz I., s. 722.

vladyckým titulem a erbem obdařil král Rudolf II.²⁴ Tehdy oba Fruweinové pravděpodobně přišli i ke svému přídomku „z Podolí“.

O míře jeho bohatství si můžeme udělat obrázek za pomoci záznamů z Dějin konfiskací v Čechách Tomáše Bílka, kde je zmapován Fruweinův majetek k roku 1621. Tehdy Martin pravděpodobně žije v největším ze svých pražských domů v Dlouhé ulici. Šlo o dům, který vznikl spojením dvou starších. Jeden z nich mu byl postoupen roku 1612 a druhý získal o tři roky později za 1150 kop grošů českých. Další dům měl v Týnské osadě a Fruwein ho koupil za 1000 kop grošů českých a jiný v osadě sv. Jindřicha na Novém Městě pražském. K tomu mu náležely čtyři vinice u Litoměřic, již zmíněná rožmberská vinice u sv. Matěje v Šárce a vinice se zahradou u sv. Markéty na Břevnově.²⁵

Roku 1610 si Martin pojistil místo pro svůj posmrtný odpočinek v kostele sv. Benedikta. Nešlo o nějakou lacinou záležitost, obecně se za takové místo platilo předem 50 až 100 kop.²⁶

²⁴ Vyplyvá to z listu z 3. 2. 1612, kde Fruwein žádá o potvrzení vladyckého titulu daného králem Rudolfem II. a majestátu daného Vladislavem Jagellonským jejich předku Karlu Podolskému z Podolí.

Národní archiv, fond SM, 738, F 18/14.

²⁵ Majetek bratra Benjamina je ale o hodně rozsáhlejší. Neodvážím se odhadovat čím to, zdali byl úspěšnějším prokurátorem, nebo zdatným obchodníkem s vínem. K Benjaminovu majetku náležel velký statek Mezné, tvořen vesnicí, poplužním dvorem, pivovarem a dvěma mlýny, dále dva dvory a vinice ve vsi Vysočany, dvě vinice v Šárce a tři u Litoměřic a další pod Karlovem. K tomu všemu vlastnil tři domy na Starém městě v hodnotě přesahující 10 400 kop grošů českých. Bílek, Dějiny konfiskací, s. 106-111.

Zcela mylné a zmatené informace o konfiskování majetku bratrů Fruweinů nabízí:

Peška, Bedřich, Konfiskování měšťanských domů v Starém Městě pražském po roce 1620, in: Listy pro archeologii a historii, Praha 1874, s. 779.

²⁶ Winter, Kulturní obraz I., s. 457.

Politické začátky

Brzy se stal jedním z nejangažovanějších vůdců jednoty bratrské. Svou politickou kariéru počal v červnu roku 1609 v třicetičlenné directorské vládě, která dokázala krále Rudolfa II. donutit k přijetí navrhovaného Majestátu. Poté, co tak bezmocný císař učinil, byl Fruwein zvolen jedním ze 24 defensorů, dohlížejících na jeho řádné dodržování.²⁷ Ale katolická elita dávala najevo, že Majestát jako nový zemský zákon nehodlá respektovat a postavila se za Rudolfův pokus zlomit stavovskou opozici pomocí pasovského vojska. Jenže útok pasovských naopak stavovskou opozici upevnil, ta si zvolili directorskou vládu, postavila vojsko a povolala do Čech Rudolfova bratra Matyáše. Martin Fruwein byl opět členem i tohoto direktoria. Stejně tak se stal členem i zvláštní komise vyšetřující příčiny a okolnosti vpádu vojska Leopolda Pasovského do Čech.²⁸ Direktorium, které mělo převzít pravomoci panovníka a zemské vlády, představovalo pouze dočasné řešení dokud nebude vyřešena záležitost Rudolfovy abdikace.

Nový český král Matyáš musel Majestát potvrdit, ale katolická strana jej dál odmítala uznávat jako smluvený náboženský mír, což nekatolické stavy velmi dráždí.²⁹ Stavové vysílají na evropské protestantské dvory poselstva, žádající o pomoc při obraně Majestátu. V čele jednoho takového poselstva mířícího do Falce byl i Martin Fruwein.³⁰

²⁷ Sbor defensorů byl složen ze zástupců tří stavů, Bylo jim povoleno pořádat porady nejvyšších protestantských úředníků zemských a královských rad za účasti šesti zástupců z každého kraje. Mohli se tedy při účasti mnoha vysoce postavených členů považovat za „sněm protestantských stavů“. Váha jejich usnesení rostla současně s tím, jak země dávala najevo, že s jejich usneseními souhlasí. Měli zastávat práva protestantů, dohlížet na správu konzistoře a univerzitu Gindely, Dějiny českého povstání léta 1618 I., Praha 1870-1880, s. 208-209.

²⁸ Janáček, Pavel Skála, s. 378.

²⁹ Více k dějinám jednoty bratrské: Říčan, Pavel, Dějiny jednoty bratrské, Praha 1957.

³⁰ Tenora, Jan, Soud nad účastníky povstání v Praze roku 1621, in: Hlídka XXXVIII, Praha 1921, s. 483.

Roste všeobecné napětí, které přiživilo i nešťastné přijetí Ferdinanda Štýrského za českého krále roku 1617, a po drobných konfliktech graduje v květnu 1618, kdy je i přes císařský zákaz svolán sjezd protestantských stavů.

Fruwein a povstání

Den před zahájením plánovaného a zároveň císařem zakázaného sjezdu dali defenzorové rozhlásit z pražských kazatelen příčiny, které je ke svolání tohoto sjezdu vedly. Císař Matyáš, když už mu nemohl zabránit, zakázal alespoň účast na sjezdu všem pražským měšťanům. To znemožnilo Martinu Fruweinovi, Valentinu Kochanovi a dalším zúčastnit se prvního zasedacího dne. Bylo jim od purkmistrů hrozeno i různými vysokými tresty. Fruwein a ostatní ale chtěli dostat povinností spojeným s jejich defenzorskými posty a tak poté, co jim ostatní stavové slíbili zastání v případě vzniku problémů spojených s jejich účastí na sjezdu, už druhý den na sjezdu nechyběli.³¹

Následující den, už za Fruweinovy účasti, byl zahájen tradičně modlitbou. Tento zvyk se prosadil už roku 1609 a to hlavně pod vlivem českých bratří.³² Modlitbu tradičně předříkával Fruwein.³³

Jindřich Matyáš Thurn posléze pověřil Fruweina oznámením proposice sjezdu, která by shrnula jeho příčiny. On tak přislíbil, ale pod podmínkou, že „*chce-li mu obec za škodu slíbiti a jeho, přišlo-li by naň neštěstí jaké, v tom náležitě zastati, že hotov jest to vykonati*“. Načež „*zkřikli všichni vesměs hlasitě, zdvihnuvše každý prsty dva, že chtějí a jemu za všecku škodu slibují*“.³⁴ Následovalo tedy shrnutí a oznámení příčin vedoucích ke svolání tohoto sjezdu.

Ten samý den odpoledne se Thurn několikrát před Fruweinem a jinými aktivisty mezi řečí zmínil o nutnosti provést nějakou „demonstraci“ proti nepřátelům Majestátu.³⁵ Víme o tom z Fruweinova výsledku z dubna

³¹ Tiefttrunk, Historie česká II., s. 117.

³² Macháček, Fridolín, Defenestrace pražská roku 1618, in: ČCHXXIV, Praha 1908., s. 463.

³³ Tiefttrunk, Historie česká II., s. 117.

³⁴ Tamtéž, s. 117.

³⁵ „*d grau von Thurn ...vermeldet mann musste ein demonstration wieder die so dem Majestat Brief zuwid(er)*.“

Národní archiv, fond SM, 1074 K 1/138.

1621. Fruwein v něm samozřejmě neopomněl zdůraznit, že s Thurnem nikdo nesouhlasil a snažili se mu to rozmluvit s poukazem na hrozbu vzniku rozbroje.³⁶ Podobně Thurn mluvil, i při návštěvě ve Fruweinově domě. Tehdy Thurnovu zmínku o vyhození z oken některých nepřátel údajně považoval za pouhý žert³⁷ Dle Macháčka byla tato Fruweinova verze určena jen pro výslechovou komisi, neboť kdyby se Thurn při těchto „sondách“ setkal s odporem svých souputníků, nikdy by se k ní neodvážil. Fruwein nemusel s tímto nápadem okamžitě souhlasit, jisté je, že alespoň po krátkém uvážení Thurnovu radikální linii postupu přijal.

A už ten večer se zúčastnil schůzky v domě Smiřických, kde mělo být rozhodnuto jen o formě tohoto aktu zaměřeného především proti Slavatovi a Martinicovi. Možná nechtěli na takovém místě jako je česká kancelář prolévat krev, a tak se rozhodli pro méně krvavou formu atentátu, vyhození z oken. Ten večer ještě dohodli následné sestavení directorské vlády a svolání zemské hotovosti. Je pravděpodobné, že současně byla probírána i otázka ospravedlnění tohoto činu před světem a hlavně před císařem formou apologie.³⁸

O schůzce u Smiřických, která byla zamýšlena coby tajná, se nejvíce dozvídáme právě z výsledku Martina Fruweina, Skála o ní pravděpodobně vůbec nevěděl. Nadále ale panují dohady o tom, kolik lidí se této schůzky vůbec zúčastnilo. Sám Fruwein při výsledku tvrdil, že vedle Thurna, Viléma Lobkovice, Colony z Felsu,³⁹ Budovce,⁴⁰ Roupovce,⁴¹ byl

Citace z výslechového protokolu a dalších dobových pramenů nechávám v přesném původním znění.

³⁶ „da habe die andern sich verlautten lassen, nain[?] es weht ein schwern krieg gepären[?], fruweinn aber hab mit ausfuhrung die Ungelegenheit der khrieg ausgefuhr abgemant[?]“

Národní archiv, fond SM, 1074 K 1/138.

³⁷ „Von Thurn hat in seinem haus zeg[?] dem fruwein privatim gemeld, wur müsem etliche zum fenster hinauswerfen, er fruwein habs scherzweis angenomben.“

Národní archiv, fond SM, 1074 K 1/138.

³⁸ Markus, Antonín, Stavovské Apologie z roku 1618, in ČČH XVII, Praha 1911, s. 200.

³⁹ Linhart Colona z Felsu – (1565-1620) – z tyrolské, luteránské, panské rodiny usedlé v Čechách od roku 1570, jedním z velitelů stavovského vojska 1609, 1611, od roku 1618 jeden z vůdců radikálního povstaleckého křídla, byl především vojákem, ne politikem, zemřel roku 1620.

⁴⁰ Sám Budovec později při výslechu vypověděl, že se schůzky zúčastnil jen on, Thurn a Smiřický. Bezesporu je za tím snaha chránit ty, kteří nejsou v bezpečí a kterým by výpověď mohla uškodit.

přítomen i on, Sixt z Ottersdorfu,⁴² Kochan,⁴³ Štefek⁴⁴ a jiní.⁴⁵ Se skepsí se ale na Fruweinovu výpověď dívá Josef Janáček, který se domnívá, že schůzky tohoto typu se mohl zúčastnit jen úzký okruh lidí se shodnými názory na vládní politiku. Účast stejně jako Antonín Gindely přisuzuje tedy Smiřickému, Thurnovi, Colonovi z Felsu, Budovcovi, Oldřichu Vchynskému, Roupovcovi a Martinu Fruweinovi, který tak byl coby jediný zástupce městského stavu.⁴⁶

Současně Janáček vyzdvihuje fakt, že ze sedmi účastníků schůzky byli čtyři členy jednoty bratrské. Byli jimi Václav Budovec, Václav Vilém z Roupova, Albrecht Jan Smiřický a Martin Fruwein.⁴⁷ Právě členům jednoty bratrské přisuzuje Janáček rozhodující aktivitu a větší programovost a cílevědomost než ostatním aktérům schůzky, kteří představovali spíše vojenskou složku povstání. Obecně bývá hlavní aktivita přisuzována jen známému „triumvirátu“ Budovec - Roupovec - Smiřický a na Fruweina se zpravidla zapomíná. Ale velkým neprávem. Vždyť spolu s Roupovcem byl členem i všech předchozích direktorských vlád v roce 1609 a 1611.⁴⁸ A vzhledem k mládí a nezkušenosti Albrechta Smiřického a pokročilému věku Budovce představoval Fruwein spolu s Roupovcem mozky bratrské frakce.⁴⁹

Bratrská frakce se zdála být velmi pevnou a její soudržnost měly symbolizovat i zvláštní odznaky, kterými Smiřický podaroval některé z českých bratrů. Tyto odznaky v podobě srdce s modrou stužkou nosili

⁴¹Václav Vilém z Roupova – (1580-1634) – český bratr, vzdělaný, ambiciózní, hlavní zastánce Fridricha Falckého, se kterým pak odešel do emigrace, 1631 se do Čech vrátil se Sasy, 1634 se Švédy a v Litoměřicích zemřel.

⁴²Jan Theodor Sixt z Ottersdorfu – (?-1653) – direktor za městský stav, těsně před popravou omilostněn, zemřel v Drážďanech.

⁴³Valentin Kochan z Prachové – radní písař Nového Města pražského, direktor za městský stav, 1621 popraven za to, že roku 1617 žádal, aby Ferdinand Štýrský před svou volbou schválil Majestát.

⁴⁴Tobiáš Štefek z Koloděj – měšťanský direktor, popraven 1621.

⁴⁵Příčemž přítomnost hostitele by měla být samozřejmá.

⁴⁶Janáček, Pavel Skála, s. 340-341.

Gindely, Dějiny českého povstání I., s. 227.

⁴⁷Tamtéž, s. 340-341.

⁴⁸Janáček, Josef, České stavovské povstání, nepublikovaný rukopis, Archiv Národního muzea, karta č. 37.

Martin Fruwein, Václav Vilém z Roupova, Václav Budovec, Petr Mylner, Bohuslav z Michalovic a Albrecht Smiřický.⁵⁰

Druhý den po tajné schůzce bylo od rána po celé Praze velmi živo. Současně byly svolány městské rady, které jednaly o odpovědi na vyzvání stavů, aby všechna pražská města vyslala, i přes císařské zapovězení, své zástupce k sjezdu protestantských stavů. Stavové se shromáždili u Thurna, Felze, Viléma z Lobkovic a v Karolinu a společně se vydali do české kanceláře na Hrad. Martin Fruwein při výslechu vypověděl, že se následné defenestrace nezúčastnil a celou dobu byl doma.⁵¹ Tuto výpověď ale zpětně trochu zpochybňuje výmarská zpráva, dle které byl Fruwein přítomen v zelené světnici před defenestrací a zahájil jednání modlitbou.⁵²

Fruweinova výpověď jen potvrdila plánovitost celé akce, i když byla vždy stavy prezentována jako spontánní záležitost. Demonstrace se plně osvědčila, zastrašila protivníky a vyburcovala stavy k aktivitě. Zvláště období počátku povstání je typické nebývalým vzepětím energie, netrvalo ale dlouho a vystřídal ho vlažné a lehkovážné jednání.

První den po defenestraci byl Fruwein zvolen direktorem za městský stav. Jednalo se v pořadí o jeho třetí členství v directorské vládě. Při vzniku direktoria se sáhlo k modelu, který se osvědčil roku 1609, není třeba ale připomínat, že situace byla tentokrát zcela odlišná. Tito direktorové, rozdělení rovnostářsky po deseti z každého stavu, se měli v nepřítomnosti ostatních stavů starat o „defensi“.⁵³ Paritní rozdělení sil v direktoriu je poněkud matoucí, ve skutečnosti si nebyly jednotlivé stavy mocensky rovny. Míra autority odpovídala poměru zastoupení v celé stavovské obci. To znamená, že největší moc náležela dvou nejvyšším

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tenora, Soud, s. 482.

⁵¹ „*fruwein sei nit aufm schloß gewest wie die auswerfung bescheh, sei daheimb gewest*“
Národní archiv, fond SM, 1074 K 1/138.

⁵² Macháček, Defenestrace, s. 463.

⁵³ Defense - volný pojem - vykládán dle situace - někdy soubor vladařských povinností, v nejužším významu bezprostřední obrana stavovských zájmů.

stavům a nejmenší stavu měšťanskému.⁵⁴ Ale Martin Fruwein, Valentin Kochan a jiní schopní politici z měšťanského stavu se dokázali i přesto prosadit. Jednalo se ale o jev víceméně ojedinělý. Jenže tito muži už nemohli být považováni za opravdové reprezentanty a obhájce městských práv a zájmů, byli to bohatí patricijové, jejichž zájmy se většinou odlišovaly od zájmů měst, které by měli zastupovat.⁵⁵

Při výběru direktorů hrál vedle osobních zásluh velkou roli i vliv a machinace jednotlivých frakcí a zájmy některých rodinných klanů. Vliv luteránské, bratrské nebo jiné frakce, které prosazují zvolení společných kandidátů, rozhodoval i při rozdělování křesel měšťanských direktorů.⁵⁶

Na poradě téhož dne vznikl návrh, aby byl sepsán omluvný list odůvodňující příčiny, které vedly ke včerejší defenestraci.⁵⁷ Návrh byl přijat a sepsáním apologetického listu byl pověřen Martin Fruwein. Tento typ publicistiky se osvědčil v předcházejícím století českobratrské jednotě a tak se jimi nechali i nyní inspirovat. Sám Fruwein se k autorství přihlásil během svého výslechu: „*Die erst Apologi hab fruwein selbst concipiert.*“⁵⁸ Přesto Antonín Gindely a jiní historikové za autora dlouho považovali Petra Mylnera.⁵⁹

Následující den 25. května byla stavům předložena hotová Apologie ke konečným úpravám a následnému schválení.⁶⁰ Právě tato rychlost vyhotovení Apologie nutí mnohé historiky k názoru, že byla

Janáček, České stavovské povstání, c.d.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Do direktoria se nedostal žádný konšel, tedy přímý zástupce městských zájmů.

Dvorský, Jirí, Praha v českém povstání 1618-1620, in: Pražský sborník historický X., Praha 1977, s. 70.

⁵⁶ Janáček, České stavovské povstání, c.d.

⁵⁷ Dle Fruweina to navrhl Roupovec nebo Berka z Dubé. „*Da sagt der von Ruppia oder der Gotlab Berkha (wais aigentlich nit wer es gewesen) man soll ein entschuldigung schreiben an ihr Mai. schikken....*“

SM, 1074 K 1/138.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Petr Mylner z Milhausu – syn Jana Mylnera, sekretáře české kanceláře, rytířský direktor, za falcké vlády rada apelačního soudu, po Bílé hoře v emigraci a silně se angažoval v protihabsburském boji.

⁶⁰ Markus, Stavovské apologie, s. 200.

připravována již před defenestrací.⁶¹ V tom případě by dohoda o jejím vzniku na stavovské schůzce 24. května byla pouhou formalitou. Před stavy předčítal Apologii o šesti arších bratr autora a sekretář direktoria v jedné osobě, Benjamin Fruwein. Daniel Škréta ji spolu s ostatními upravili a poté, co ji všichni stavové schválili, byla předána k vytištění.⁶² První výtisk byl určen císařským místodržícím a 26. nebo 27. května byla Apologie zaslána i císaři.

Česká Apologie byla doplněna dvěma dalšími články. Obsahovala „artykul o defenzi“ a 12 „důvodů“, kde bylo hájeno právo poddaných duchovních pánů svobodně si stavět kostely, neboť statky duchovní jsou majetkem královské komory a jejich obyvatelé mají stejná práva jako přímí královští poddaní.⁶³ Cílem bylo tedy mimo jiné zabránit opakování broumovské a hrobské kauzy.

Současně vznikl i její německý překlad, kdo jej opatřil, netušíme, je ale možné, že oním překladatelem byl Jáchym Šlik. Německý překlad byl určen pro Říši a zahraničí vůbec. Teprve roku 1619 byl opatřen i její latinský překlad a v Amsterdamu vznikla i její holandská verze.⁶⁴

Při práci na Apologii Fruwein čerpal ze svých politických zkušeností ale i z různých dokumentů. Už proto se jeví pochybným, že by práce na ni zabrala jen jeden den. Svá obvinění katolické strany, místodržících Slavaty, Martinice a především jezuitů má podložená různou literaturou. V případě jezuitů se nejedná o obyčejné urážení, je vidět, že

⁶¹ Usuzuje tak Gindely v Dějinách českého povstání I.; s. 258 a Antonín Markus v článku Stavovské Apologie z roku 1618; s. 200.

Myšlenku, že na sepsání Apologie bylo pomýšleno už dříve nebo dokonce bylo o jejím vzniku už rozhodnuto, posiluje i zmínka Budovce, kterou pronesl během defenestrace, že se budou skrze Apologii obhajovat „*že jsme slušné příčiny měli, to před sebe vzíti a učiniti.*“ Markus, Stavovské apologie, s. 200.

⁶² „*in der Behemischen Camer[?] sei es durch Scretta und andern di namben er nit gedenkht, aus dem mitl d directorn, corr igirt worden.*“ SM, 1074 K 1/138.

⁶³ I u této třetí části je pravděpodobné Fruweinovo autorství.

Markus, Stavovské apologie, s. 203.

⁶⁴ V prosinci byla vydána další, obšírnější Apologie. Za jejího hlavního autora je pokládán Jáchym Ondřej Šlik, ale ruku k dílu přiložili i mnozí další. To prohlašuje i Fruwein během své výpovědi: „*Mit d andern ist grau Joachim Schlikh lang Umbgang, sei in des Michalowitz haus den Scretam abgelesen und dernach in d directur corrigirt worden, fruwein sei dabei gewest.*“

Fruwein měl přehled o jezuitské i protijezuitské literatuře. Viní katolickou stranu, že se dostala do vleku jezuitů, „*té tomuto království nejškodlivější sekty*“ a nechala se svést k utiskování protestantů.⁶⁵ Horliví katolíci pak ovládli císaře a dopouštěli se protizákonných nařízení a chtěli zabránit defenzorům bránit práva souvěrců a těm nezbývalo nic než se ohradit rázným činem. Hlavní myšlenkou Apologie bylo, že útok byl mířen pouze a jenom proti nehodným místodržícím a císař neměl být defenestrací uražen.⁶⁶

V Apologii chtěli povstalci ukázat pravý stav věcí, získat tím císařovo pochopení, a zároveň i sympatie protestantských zemí, což pokládali za předpoklad jejich případné pomoci.

Na obvinění jezuitů v Apologii navázal rozkaz z 1. června, nařizující jezuitským kolejím do týdne opustit království. Následně byl 9. června vydán dekret, opět sepsaný Fruweinem, oznamující rozsáhlé příčiny pro které jsou vypovězeni ze země. Měl formu letáku o čtyřech listech a Fruwein v něm obviňuje jezuitu z všemožných hrůz.⁶⁷

Během patnáctiměsíční directorské vlády měl především Fruwein spolu se svým bratrem Benjaminem, Danielem Škrétou⁶⁸ a Janem Oršinovským⁶⁹ na starosti veškeré právní záležitosti.⁷⁰ Na Thurnův podnět koncipoval se svým bratrem Benjaminem „nekřesťanský“ revers, který byl následně předložen k podpisu zraněnému a v Praze ještě pobývajícimu Slavatovi.⁷¹ Ten jej, ač vůči němu vyzníval velmi nepříznivě, 28. května pod nátlakem podepsal.⁷²

Kromě vyhotovování různých právních aktů, se účastnil mnohých poselství do sousedních zemí, a to především do slezského

SM, 1074 K 1/138.

⁶⁵ Markus, Stavovské apologie, s. 204.

⁶⁶ Tamtéž, s. 205.

⁶⁷ Tamtéž, s. 205.

⁶⁸ Daniel Škréta Šotnovský ze Závořic – sekretář české komory, direktor za městský stav.

⁶⁹ Jan Oršinovský z Fürstenfeldu – velmi vzdělaný staroměstský měšťan, byl sekretářem české kanceláře, direktorem za městský stav a r. 1619 byl přijat do rytířského stavu, po Bílé hoře uprchl s Fridrichem Falckým a v nepřítomnosti byl odsouzen k trestu smrti.

⁷⁰ Petrů, Staroměstská exekuce, s. 204.

⁷¹ Knihovna Národního muzea, sign. I B 20.

SM, 1074 K 1/138.

knížectví, jak tomu bylo již krátce po začátku povstání.⁷³ Po své první cestě do Slezska museli Fruwein, Albin Šlik a Fridrich z Bílé konstatovat, že císařovi vyslanci je na mnohých dvorech předběhli a stačili obvinít české stavy z rebelie vůči císaři. Mise mířící do Slezska se, narozdíl od těch směřujících do Uher a Saska, setkaly s úspěchem.

Fruwein byl v direktoriu zástupcem opomíjeného městského stavu, ale díky svým schopnostem a vysoké aktivitě si byl schopen vydobýt rovnoprávné postavení i mezi stavy vyššími.⁷⁴ To ho delegovalo, aby působil jako prostředník mezi vyššími stavy a městy. Jeho výjimečné postavení potvrzuje i výrok Tobiáše Štefka z Koloděj: „*A to nám také, kteří jsme byli z měšťanův, direktorové přední říkávali, že bez nás direktci by mohla býti, kromě jen Fruweina...*“⁷⁵ Ač to Tobiáš Štefek prohlásil v rámci obrany vlastní osoby, není třeba mít proti tomu vážných námitek. I doktor Jiří Hauenšild se při svém výsledku často odvolával na Fruweina se slovy, že on to bude vědět nejlépe.⁷⁶

Ač se smrtí krále Matyáše v březnu 1619 pohasla i ta poslední naděje na smírné řešení, jevil se zdánlivě rok 1619 jako relativně úspěšný. Vždyť na českou stranu se přidala Morava, Gábor Bethlen, a během červencového sněmu se podařilo stavům vyhlásit konfederaci zemí Koruny české a přijmout pro ni novou ústavu, doplněnou článkem o svobodné volbě krále, který dodal alespoň zdání legitimacy následnému sesazení krále Ferdinanda II a volbě krále nového.⁷⁷

Na sněmu byla povoleno konfiskování majetku „zpronevěřilých synů vlasti“, mnohé statky duchovní a komorní. Zabavené statky duchovní byly za odhadní sumy prodávány k dědičnému držení. Nákupní horečka zasáhla velkou část stavů a mezi nimi i Martina Fruweina, který si pořídil statek náležející k děkanství a proboštví litoměřickému. Statek byl tvořen

⁷² Petrář, Staroměstská exekuce, s. 170.

⁷³ Janáček, Pavel Skála, s. 53.

⁷⁴ Petrář, Staroměstská exekuce, s. 203.

⁷⁵ Tieftunk, Historie česká V., s. 98.

⁷⁶ Tenora, Soud, s. 483.

vinicemi a vesnicí Maličí se čtyřmi osedlými.⁷⁸ Držení těchto statků ale nemělo dlouhého trvání, neboť za pobělohorské konfiskace byly navráceny původním majitelům.

Na druhou stranu, ale bojeschopnost stavovského vojska silně znemožňuje vážná finanční tíseň, ze které pramení mnohé vzájemné rozpory ve stavovské obci. Dalším handicapem protihabsburského boje byly spory mezi městy a dvěma nejvyššími stavy. Městští zástupci v direktoriu, Fruweina nevyjímaje, se v obhajobě městských zájmů nijak neangažovali.

O Fruweinově stanovisku k odvolání Ferdinanda nemůže být pochyb. Účastnil se totiž nejen vyjednávání s falckrabětem prostřednictvím Acháce z Donína,⁷⁹ ale také se podílel na koncipování odpovědi na Ferdinandův list, ve které ho stavové jako krále odmítají. Koncept pak přečetl na sněmu před shromážděnou stavovskou obcí.⁸⁰

Když si stavové volili nového krále, který z nich měl sejmout hlavní břímě zodpovědnosti,⁸¹ podpořil Fruwein, stejně jako převážná většina stavů a všichni českobratrsky orientovaní politici, kalvínistu Fridricha Falckého.⁸² S osobou vůdce Protestantské Unie a současně zetě anglického krále pojili velké naděje. Zvláště českobratrské straně, prožívající vnitřní příklon ke kalvinismu, byl falcký král velmi sympatický.

Ve stejné době se, už bývalý český král, Ferdinand, stal králem římským a to i přes velkou snahu stavovské a falcké diplomacie, které se snažily poukazovat na jeho neplatnou volbu v Čechách.

Falcký kurfiřt s mladickou horlivostí nabízenou funkci v Čechách přijal a jako nový český král musel po svém zvolení odměnit úřady osoby, které mu dopomohly k českému trůnu. Vyvolal tím boj o platově výhodné a vážené úřady. Budovec se tehdy stal prezidentem nad

⁷⁷ Janáček, Pavel Skála, s. 358.

⁷⁸ Bílek, Dějiny konfiskací, s. 111.

⁷⁹ Spolu s Fruweinem se vyjednávání účastnili Berka, Roupovec, Budovec, Mlýner, Michalovic a J.O. Šlik.

Bílek, Dějiny konfiskací, s. XLIV.

⁸⁰ Tiefrunk, Historie česká III., s. 193-194.

⁸¹ Janáček, Pavel Skála, s. 359.

apelacemi,⁸³ Šlik hornolůžickým fojtem a nejvyšším sudím⁸⁴ a Fruwein hofrychtěrem královských a věnných měst.⁸⁵

Výsledkem štědrosti nového krále bylo i to, že Martina Fruweina, spolu s jeho nejstarším synem Eliášem, na podzimním sněmu povýšil do rytířského stavu.⁸⁶ Mezi jinými tak ocenil i Martinova bratra Benjamína s jeho nejstarším synem Janem Felixem.

Tak jak se zdál rok 1619 relativně úspěšným, v roce následujícím se štěstěna začínala obracet na stranu soupeřů. Ferdinand získal za spojence vůdce Katolické ligy Maxmiliána Bavorského a poté i saského kurfiřta Jana Jiřího. Současně Ferdinanda podpořili španělsí příbuzní, jejichž vojska čekala na nizozemských hranicích a chystala se napadnout Falc.

Poté co bylo v Říši uzavřeno příměří mezi Katolickou ligou a Protestantskou unií a Čechy již nemohly finančně uspokojit Gábora Bethlena, se začala povstalecká loď povážlivě naklánět.

Vláda krále Fridricha se chýlí ke konci, aniž by o tom někdo věděl, a pro jeho věrné služebníky se už chystá odplata, která se začne splácet po listopadové bitvě.

⁸² Tamtéž, s. 201.

⁸³ Rejchrtová, Noemi, Václav Budovec z Budova, Praha 1984, s. 136.

⁸⁴ Jáchym Ondřej Šlik – (1569-1621)- od roku 1611 královským radou a nejvyšším berníkem, roku 1618 direktorem a za krále Fridrich nejvyšší sudím a hornolůžickým fojtem, po bitvě na Bílé hoře uprchl, ale byl chycen a 1621 popraven.

⁸⁵ Janáček, Pavel Skála, s. 378.

Hofrychtěř byl dvorským sudím nad královskými městy a dělil se o svou pravomoc s podkomořím nad královskými městy. Každý rok podkomoří a hofrychtěř spolu s písařem objížděli královská města, dosazovali konšely a vykonávali soudní moc v důležitých záležitostech. Byli voleni především z řad měšťanů a od 15. století se stali hofrychtěři běžní i pro věnná města.

Dnové se krátí

Závěr krátké bělohorské šarvátky vyzněl do ztracena a bezhlavě prchající stavovští vojáci zaplavili přilehlou Prahu. Prozatím je do města pronásledoval jen zmatek.

Přesto je zvláštní jakou atmosféru popisuje Pavel Skála ze Zhoře - zmiňuje se o tichu a klidu. Klidu před bouří. Prostí stavovští vojáci se nesnažili zabýdlet v domech měšťanů a nocovali na ulici. „*Měli však všickni měšťané u nich svobodu mezi nimi choditi, protože se žádnému v nejmenším neubližovalo, nýbrž tu celou noc tak ticho po vší Praze bylo, jako by třeba v čas nejpokojnější se dalo.*“⁸⁷

Až ráno klid násilně přervalo troubení, bubnování a harcování vojska. To se na svou cestu vydal král Fridrich a bere sebou „*veškerý lid válečný*“.⁸⁸ Ve městě zůstalo jen pár žoldnéřů, kteří se nadále dožadovali svého žoldu.⁸⁹ Ale odpoledne zase převládl klid, jen měšťané se tiše děsili příchodu vítězů.

Poté co císařská vojska obsadila Malou Stranu a Hradčany začalo „*pod tím pak lidu městského sem i tam běhání a děšení se lidu císařského nastávalo*“. Téhož odpoledne byli vyzváni ve městě zůstavší stavové, aby se zúčastnili jednání o příměří s císařskými komisáři.⁹⁰ Za Maxmiliánem Bavorským⁹¹ se vydala stavovská deputace v čele s Vilémem z Lobkovic.⁹² Bavorský vévoda se nechal slyšet, že si všichni zaslouží trest nejvyšší a že i

⁸⁶ Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 100.

⁸⁷ Tiefertunk, Historie česká IV., s. 382.

⁸⁸ Tamtéž, s. 383.

⁸⁹ Kolektiv autorů, Dějiny Prahy, Praha 1964, s. 337.

⁹⁰ Tiefertunk, Historie česká IV., s. 383.

⁹¹ Maxmilián Bavorský – (1573-1651) – dobrý státník, obhájce katolických zájmů, kvůli nim pak překonal averzi vůči Habsburkům a podpořil je vojskem Katolické Ligy, jejímž byl náčelníkem a zakladatelem, po bitvě na Bílé hoře obdržel od císaře Horní Falc a kurfiřtskou hodnost.

⁹² Vilém z Lobkovic byl po úprku krále a nejvyššího purkrabího nejvyšším úředníkem a povinnost kapitulace zbyla tedy na něm.

Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 70.

sám císař si přeje jejich plné podrobení. Delegaci to náležitě vyděsilo a stavové z audience odcházeli se slzami v očích.⁹³

Další den mu plní pokory a plačíce předávali memoriál ve věci kapitulace doprovázený žádostmi o milost. To pak 13. listopadu doplnili veřejným reversem, v němž se poddávají císaři, zříkají se krále Fridricha a dávají najevo lítost nad svými činy. Pod reversem se podepsalo 210 rebelů,⁹⁴ de facto to znamenalo plné zapření své minulosti a přiznání viny. Všichni asi jednali jako v mrákotách, otupěle, jako by to všechno byl jen sen.

Bavorský vévoda jim na to přislíbil přímluvu u císaře a ochranu jejich majetků a životů, což si druhá strana - soudě podle toho, že se nikdo neodhodlal k útěku - vyložila asi jako slib amnestie. Jejich žádost o přímluvu ukazuje, že si jsou skutečně vědomi vážnosti svých provinění a oprávněně se tedy bojí trestu. A nemohlo být pochyb o tom, že je císař hodlá adekvátně potrestat, neboť seznam jejich provinění byl sáhodlouhý. Stavové se pozdvihli proti svému králi, bojovali proti němu, obléhali ho v jeho sídelním městě a pak si místo něho zvolili krále jiného, k povstání strhli i ostatní země Koruny české a pokoušeli se spojit s jinými protestantskými zeměmi ba i se samotnými Turky. Jednalo se tedy o velezradu jak vyšitou a každá velezrada je trestána stejným způsobem - smrtí.⁹⁵

Největší chybou kapitulujících stavů bylo, že zapomněli na to, že Maxmilián sliboval sám za sebe a ne za císaře. Je to téměř tradiční stavovská naivita, tak jak byla už mnohdy k vidění. Šlo tedy pouze o odklad zúčtování do doby než o tom definitivně rozhodne císař.⁹⁶ To, že nikdo odkladu nevyužil a město neopustil, lze možná svádět na důvěru ve slib bavorského vévody. Je ale možné, že se zkrátka jednalo o statečnost, se

⁹³ Tenora, Soud, s. 289.

⁹⁴ Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 71.

⁹⁵ Tenora, Soud, s. 290.

⁹⁶ Tamtéž, s. 290.

kterou se rozhodli dohrát svůj part až do trpkého konce. A v tom jim vévodův slib mohl být jen pochybným povzbuzením.

V této době bylo už hlavní město českého království vydáno na pospas natěšenému císařskému vojsku. Ačkoliv se Pražané bez odporu poddali, soldáti bez jakýchkoliv zábran plundrovali. Postupovali téměř dům od domu. „*Domové znamenitějších a bohatších pánů, rytířův a měšťanův každé noci velmi zhusta je vybíjeli a plundrovali, z čehož znamenitý zármutek, pláč a nařikání pocházelo.*“⁹⁷ Zkrátka příležitosti se muselo využít a není tedy divu, že se vojáci k odchodu moc neměli. Brzy se přidali podruzi i chasa „*aby i kořisti jejich byli účastni*“.⁹⁸ Plenění tak trvalo týdny a sužovalo osoby všech vyznání. Nepomohlo ani, když patriciové své všeobecně známé jmění dobře uschovali. Situaci ve městě může přiblížit nešťastný příběh Martina Fruweina. Dopadl o mnoho hůře než Budovec, kterého o všechno oloupili a zůstalo mu jen to, co měl zrovna na sobě,⁹⁹ a Berka z Dubé jehož dům zůstal také úplně prázdný.¹⁰⁰

Vojáci brzy ztratili zábrany a do domů bohatých měšťanů a šlechticů se bez ostychu vtírali.¹⁰¹ Týkalo se to zvláště bohatých vůdců povstání. Ve Fruweinově domě se po bitvě ubytoval jeden z důstojníků vítězné císařské armády, hrabě Allwig ze Sulzu s několika svými vojáky. I oni chtěli kořistit a vybrali si k tomu celkem vhodnou oběť. Ale žádných peněz se u něj nemohli dopátrat.¹⁰² Dohnalo je to k tomu, že se neštíteli použít brutálního násilí, aby z Fruweina nějaké peníze vynutili. Surově ho zbili a zmučili zapálenými pochodněmi. Nabízím zde popisy těchto ukrutností, které po sobě zanechali Fruweinovi současníci, Jan Amos Komenský a Pavel Skála ze Zhoře.

⁹⁷ Tieftrunk, Historie česká IV., s. 383.

⁹⁸ Tamtéž, s. 383.

⁹⁹ Rejchrtová, Václav Budovec z Budova, s. 141.

¹⁰⁰ Gindely, Dějiny českého povstání III., s. 282.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 282.

¹⁰² S jinou verzí přichází Tomáš Bílek. Ten tvrdí, že v případě Martina Fruweina šlo spíše o mstu. Dle něho k mučení došlo kvůli Fruweinově aktivní účasti v povstání. Dle mého názoru se v tom maximálně oba podněty snoubí. Pravděpodobnější možná bude, že to zapříčinila ona epidemie kořistnické horečky.

„V domě svém od vojáků, jichž plný dům měl, jat, posmíván, bit neobyčejně a ukrutně, pochodněmi pálen a mučen byv, a půl léta téměř nejtěžší bolesti snášeje, ani žíti byv ani umříti nemohl.“¹⁰³

„K mnohým lidem městským i onakým, když proti nadálosti jich u nich peněz a klenotů málo nacházeli, s krutými a prve neslýchanými mukami, až právě do umoření lidí, přistupovali, jakž se toho mezi mnohými jinými i Martinovi Fruweinovi z Podolí v Starém Městě od jednoho hraběte ze Sulzu stalo, kterýž mu celé lůno vypáliti dal...dostalo“¹⁰⁴

Ponížený, zoufalý a trpící Fruwein díky tomu začíná hodnotit vývoj, který vedl až k tomuto konci. Objevují se u něho hluboké výčitky svědomí. Po dobu, kdy stěží mohl vstát ze svého lůžka, se u něho střídají mládenec od doktora Erasma a Adam Hartman, kazatel z kaple Betlémské, který za ním často docházel, aby mu poskytl útěchu. Hartman zaznamenal Fruweinův povzdech plný výčitek, dodal k tomu, že spolu více mluvit nemohli, protože k nim do pokoje často chodili vojáci a rušili je.¹⁰⁵

„Ach můj milý bratře Adame, jáť jsem nadál, že já tím, co činím, církvi Boží posloužím, nyní pak vidím, jak mnoho tisíc nevinných duší jest zavedeno. Ach nejsem-li i já tím vinen? Ach což mi Bůh můj řekne?“¹⁰⁶

V rámci zdravé kritiky bychom měli namítnout, že tato Fruweinova slova mohla být jen pouhým přáním českého bratra, snažícího se z něj - stejně jako z dalších - udělat českobratrského mučedníka. Ale ...

Bílek, Dějiny konfiskací, s. 109.

¹⁰³ Komenský, Jan, Amos, Historie o těžkých protivenstvích církve české, Praha 1902, s. 206.

¹⁰⁴ Janáček, Pavel Skála, s. 333.

¹⁰⁵ Komenský, Historie, s. 207.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 207.

Chystá se soud

Chvilku trvalo, než se ve Vídni o vítězné bitvě dozvěděli, ale snažili se na celou situaci pružně reagovat.¹⁰⁷ Maxmiliána Bavorského v postu vládního zmocněnce nahradil Karel z Lichtenštejna.¹⁰⁸ Ten se pak Vídni jevil jako příliš umírněný a laxní a z toho pramenila jeho častá kritika. Císař mu v listu z 1. prosince nařídil mít pod bedlivým dozorem přední vůdce povstání a v případě podezření, že se chystají k útěku, zasáhnout a osoby rovnou uvěznit. Takto se do vězení mezi prvními dostal i doktor Jan Jesenský.¹⁰⁹

Stále ale, především díky Lichtenštejnově váhavosti, existuje šance utéci. Nátlak vlády na Lichtenštejna se ale stále stupňuje. V lednovém listu trvá císař na tom, aby Lichtenštejn do Vídně zaslal seznam všech direktorů a osob, které za rebelie zastávaly nějaký úřad proti císaři, a vyjádřil podivení nad tím, že se ještě nezačalo se zatýkáním. Kníže se všemožně vymlouvá - na slib Maxmiliána Bavorského, na to, že na zatčení takového množství lidí najednou má málo posádek, že první nejistá zpráva o zatýkání by mohla ostatní spiklence vyděsit a ti by mohli přehnout, že by přísné potrestání odstrašilo moravské a slezské země, které by to mohlo utvrdit v jejich přetrvávajícím vzdoru vůči císaři, a nakonec i na nedostačující kapacitu věznic.¹¹⁰ K tomu ještě dodává, že není čeho se z jejich strany obávat, neboť tyto osoby už ve společnosti přišli o svou dřívější vážnost a dnes se jim dostává pouze neskrývané opovržení, jsou opuštěni, malomyslní a skleslí a ztrátou přízně svých bývalých stoupenců

¹⁰⁷ Oficiální zpráva o skvělém vítězství nad povstalcí se do Vídně dostala až 23. listopadu.

¹⁰⁸ Karel z Lichtenštejna – (1569-1627) - původně český bratr, pak přestoupil na katolictví, od roku 1600 tajným císařským radou a nejvyšším hofmistrem, Matyáš ho povýšil do knížecího stavu a udělil mu vévodství opavské, od 17.11.1620 správcem Čech, výrazně se obohacoval konfiskátami, nebyl nesmiřitelným, klonil se ke kompromisům.

¹⁰⁹ Jan Jesenský – (1566-1621) - doktor lékařství, působil ve službách saského kurfiřta, krále Rudolfa a Matyáše, r. 1618 rektorem pražské univerzity, dvakrát vyjednával s Uhry o společném postupu proti Habsburkům, popraven 1621.

¹¹⁰ Bílek, Dějiny konfiskací, s. XXX.

velmi trpí. A z toho následně vyvozuje, že pro císaře nejsou nebezpeční.¹¹¹ K tomuto listu přiložil ještě žádaný seznam všech osob účastných proticísařské vzpoury, tedy hlavně direktorů a zemských správců.

Císař na to reaguje příkazem z 6. února k zatčení všech direktorů a 32 dalších osob, které se také provinily účastí v povstání proti císaři. Část lidí už samozřejmě nebyla k zastižení, jelikož využila chvíle a Čechy opustila. Seznam obsahoval ještě 29 jmen, především šlechticů, kteří nesmějí, pod hrozbou ztráty hrdel, cti a statků, opustit svoje domovy. Císařské psaní dorazilo do Prahy až 20. února, neboť z neznámých příčin putuje nejdříve až do Drážďan.

Lichtenštejn je teď nucen alespoň kvůli udržení setrvačného kariérního vzestupu konečně rychle reagovat. Poraženým povstalcům čas nezadržitelně kvapí a brány města se pro ně již brzy definitivně zavřou. K útěku mnohé nevyprovokovala ani výstraha, za kterou měl údajně stát samotný generál Tilly. Jemu mohlo jít o to, aby tímto způsobem odčinil nerealizovatelný slib milosti svého pána Maxmiliána Bavorského.¹¹² Zdá se tedy, že povstalci chtěli dohrát svou partii až do konce a tak mnozí jen doprovodili své rodiny k zemským hranicím a sami se pak do Prahy vrátili.¹¹³

Hned po poradě s nejvyšším hofmistrem Adamem z Valdštejna, vojenskými veliteli Tillym a Albrechtem z Valdštejna a generálním komisařem Pavlem Michnou¹¹⁴ vyslal k pánům a rytířům posly s výzvou, aby se téhož dne o druhé hodině odpolední dostavili k němu osobně, neboť jim musí představit dekret, který právě došel od císaře.¹¹⁵ Rychtáři tří pražských měst měli k sobě na stejnou dobu předvolat příslušné měšťany.

¹¹¹ Tenora, Soud, s. 102.

¹¹² Petrů, Staroměstská exekuce, s. 85.

¹¹³ Tak učinil například Václav Budovec.

Rejchrtová, Václav Budovec z Budova, s. 140.

¹¹⁴ Pavel Michna z Vacínova – odchovanec jezuitů, do defenestrace sekretář české kanceláře; mnohými nenáviděný intrikář, po Bílé hoře se obohatil na konfiskacích, byl povýšen do panského stavu, zemřel 1632.

¹¹⁵ Tieftunk, Historie česká V., s. 40.

Na těchto schůzkách se od nich dozvěděli znění dekretu, na jehož základě budou okamžitě zatčeni pro velezradu.

Páni rytíři byli na vozech odvezeni na Pražský hrad, kde je uvěznili v Bílé věži a při úřadě purkrabském. Měšťanské osoby, i z řad direktorů, „*všechny hořejším vězením na radnicích dostatečně opatřiti dali*“ a „*vykázali jim místa v pokojích těch, v nichž lidé pro dluhy a onačejší na hrdla obyčejně sedají*“.¹¹⁶ I těžce zmučený Fruwein se na schůzku dostavil, na rozdíl od jiných, kteří se kvůli nemoci omluvili.¹¹⁷ Ale i oni byli ještě týž den násilím odvezeni do náležejících věznic, bez ohledů na jejich zdravotní stav.

¹¹⁶ Tiefttrunk, Historie česká V., s. 41.

¹¹⁷ Těmi nemocnými rytíři byli Jindřich Otta z Losu, Hanuš Vostrovec a Volf Haslauer. Petráň, Staroměstská exekuce, s. 85.

Soud

Mezitím se ve Vídni rozhoduje o složení soudního tribunálu a trestech. Aby dokázali právně prosadit takové rozsudky, které si přáli, museli ustanovit soud mimořádný. Zemský soud, prolezlý rebelantskými živly, byl rozpuštěn a s jeho obnovením se prozatím nepočítalo. Libovolnému naložení s obžalovanými svým způsobem bránily i české zákony, které k tomu předpisovaly jisté formy, čímž by se mohlo celé soudní líčení prodloužit a znemožnila by se tím i plánovaná konfiskace. Nechtěli se tedy zákonnými předpisy omezovat a usnesli se na vytvoření mimořádného soudu, pro který by se měly vydat zvláštní předpisy.¹¹⁸

Žalobník by se dle těchto předpisů neměl zdržovat dokazováním viny obžalovaných osob, ale jen poukázat na to, že se jedná o vinu všeobecně známou a tím, že je zločinný úmysl dokázán. Měli by se vyvarovat jakéhokoliv zdržování, žalovaný je tedy bez možnosti se hájit a prostor neměl být dán ani případným obhájcům.

Po dlouhých dohadech, kdy nikdo nechtěl před veřejností nést zodpovědnost za rozsudky, došlo k úspěšnému sestavení soudního tribunálu. Ten byl pro odlišení od všech řádných soudů, exekuční komisí.¹¹⁹ Měl být složen hlavně z osob graduovaných ale účastnit se ho mělo i několik znalců české otázky.¹²⁰

Předsednictví náleželo Karlu z Lichtenštejna a jeho zástupcem byl Adam z Valdštejna,¹²¹ po návratu z emigrace opět nejvyšší hofmistr. Přisedícími při soudu byli jmenováni: Bedřich z Talmberka,¹²² který se

¹¹⁸ Tenora, Soud, s. 295.

¹¹⁹ Petráň, Staroměstská exekuce, s. 94.

¹²⁰ Tenora, Soud, s. 295.

¹²¹ Adam z Valdštejna – (1569-1638) - vážený a umírněný politik, od 1608 nejvyšší sudí, od 1611 nejvyšší hofmistr, za povstání odešel k saskému dvoru, po bělohorské bitvě se vrátil, zasedal v soudní komisi soudící povstalice, obohacoval se na konfiskacích, od roku 1627 se stal nejvyšším purkrabím.

¹²² Fridrich Talmberk – (?-1643) horlivý katolík, od r.1616 prezident nad apelacemi, po Bílé hoře se na stejný post vrátil, od r. 1625 i nejvyšším sudím, od r. 1638 nejvyšším hofmistrem, jeho otec byl nejvyšším komorníkem v povstalecké vládě a protestantským defenzorem, v roce 1621 byl zajat a majetek mu byl zabrán, omilostněn byl až na prosbu syna Fridricha.

nedávno opět navrátíl do funkce prezidenta apelačního soudu, a malostranský královský hejtman Kryštof Vratislav z Mitrovic.¹²³ Senát byl doplněn třemi dvorskými rady: Lamingerem z Albenreuthu, Paulem Otou von Melanderem a Janem Wenzelem, dále třemi apelačními rady: Melchiorem Gniessem z Kobachu, Václavem z Fliessenpachu a Danielem Kaprem z Kaprštejna a uzavřen dolnorakouskými rady: Pavlem Ellem a Schwabem. Kapr z Kaprštejna a Melander byli současně i soudními sekretáři. První z nich vedl řízení v českém jazyce a druhý v jazyce německém.¹²⁴ Složení soudu ukazuje, že ve Vídni neřešili zemské zákony, neboť dle nich mohli být přísedícími soudu jen osoby v Čechách usdlé.

13.3. přijela do Prahy vídeňská část tribunálu a o dva dny později byl soud oficiálně ustanoven. Soud následně zvolil prokurátorem a královským žalobcem Přibíka Jeníška z Újezda, vždy věrného císařova stoupence.¹²⁵

Zlomení věžňové si možná až ve svých celách uvědomili, jak bláhové bylo spoléhat se na slib milosti, ale stále se nezdá, že by počítali s nejtvrdějším trestem. Dle mého názoru to dokládá troufalost, se kterou někteří z nich prosili o propuštění a dovolení, aby bylo svoleno na domácí vězení, alespoň pro nemocné. To se mohlo týkat i Fruweina, ale jde o pouhou dedukci. Na podobné úkoly byl ale Lichtenštejn krátký, i kdyby jim chtěl ulehčit, mohl vše jen tlumočit králi.¹²⁶

Obžaloba vycházela především z dekretů a patentů vzešlých z direktorské kanceláře, z jednacího protokolu direktoria, získaného od Benjamina Fruweina¹²⁷ a ukořistěných spisů Fridrichovy kanceláře.

¹²³ Kryštof Vratislav z Mitrovic – (?-1642) – malostranský měšťan, královský rada, od r. 1605 druhý purkrabí hradu Karlštejna.

¹²⁴ Petráň, Staroměstská exekuce, s. 94-95.

¹²⁵ Přibík Jeníšek z Újezda – od r. 1615 rada purkrabského úřadu, po defenestraci odešel do Vídně, stavové ho navždy vypověděli ze země a statky jeho prodali, po bělohorské bitvě se navrátíl do Čech a stal se prokurátorem královské komory a žalobcem při soudu s povstalci.

¹²⁶ Tenora, Soud, s. 340.

¹²⁷ Tento případ budu rozebírat v následující kapitole.

Obvinění mělo být doplněno svědectvím katolických měšťanů.¹²⁸ Z těchto pramenů pak sekretář Melander sestavil obžalovací řeč, která byla přednesena na začátku soudního jednání.

Soud byl slavnostně zahájen 29.3. v kanceláři říšské rady, nacházející se symbolicky o jedno poschodí výše přímo nad dějištěm defenestrace. Fruwein a ostatní direktori, kterých bylo celkem v pražských věznicích 17, byli první, kteří přišli na řadu. Měšťanští direktori byli předtím za silného vojenského doprovodu převezeni ve vozech z radnic na Pražský hrad. Na Hradě za nimi uzavřeli všechny brány a nikdo nebyl vpuštěn dovnitř ani ven.

Soudní řízení bylo zahájeno přečtením císařské plné moci a to česky i německy. Následně prokurátor Přibík Jeníšek přednesl obžalovací řeč, která shromážděné vinila ze zločinu urážky Majestátu. Předvedení direktori do té doby bez námitek snášeli celé soudní jednání, ale závěrečné obvinění jim vyrazilo dech.¹²⁹ Zdá se, že věřili, že je nejtěžší obvinění mine.

¹²⁸ Měšťané měli svým rychtářům dosvědčit, že se některé ze zatčených osob dopouštěly urážek královského majestátu nebo katolického náboženství. Josef Petráň uvádí, že udavačí komisi tímto způsobem významně pomáhali, naopak Gindely a Tenora tvrdí, že se k tomu téměř nikdo nesnížil. Petráň, *Staroměstská exekuce*, s. 95.; Gindely, *Dějiny českého povstání IV.*, s. 49.; Tenora, *Soud*, s. 344.

¹²⁹ Petráň, *Staroměstská exekuce*, s. 96.

Výslechy

Na prokurátorovu žádost se soudci dohodli na výslechu všech obžalovaných. Následně tedy byli pánové a rytíři odváděni velitelem hradní stráže Petrem Příchovským z Příchovic¹³⁰ do jednotlivých hradních místností, které sloužily jako cely. To měšťanům byly přisouzeny cely v Bílé věži, kam byli odvedeni v doprovodu hradního správce a pražských rychtářů.¹³¹ Uvězněn byl každý pěkně jednotlivě, aby se před výslechem náhodou nemohli domluvit¹³². Soudci se pak rozdělili do dvou výslechových skupin.¹³³

Seznam 236 výslechových otázek sestavil pár dní před zahájením procesu sekretář Melander. Otázky se týkaly záležitostí, o kterých císařská strana již věděla a jejich zodpovězení tak mělo obžalobu jen doplnit. Z toho plyne i styl otázek, kdy se čekají mnohdy pouhé souhlasné nebo odmítavé odpovědi. Při jejich sestavování Melanderovi výborně posloužily zadržené dokumenty z Fridrichovy kanceláře, svědectví některých katolických

¹³⁰ Petr Příchovský z Příchovic – velitel hradní stráže, vodil každého vězně pod vojenských dohledem do soudní síně a zpět do žaláře, tak se dělo i při každém výslechu.

Tenora, Soud, s. 344.

¹³¹ Původně se jednalo o dělostřeleckou věž v severním opevnění, které pro krále Vladislava Jagelonského projektoval Benedikt Ried. Věž ale byla roku 1586 rekonstruována a od té doby sloužila výhradně jako „nové vězení“. Prostory byly rozděleny dřevěnými příčkami na více místností a poschodí byla pospojována šnekovým schodištěm. Název a nová funkce na ní byla přenesena ze staré románské Bílé věže (dnes zastavena ve středním křídle Hradu).

Vězňové žili v horních dvou patrech s trámovými stropy. Místnosti byly vybaveny i krby. Přízemí bylo zařízení jako mučírna a možná, že právě tady se odehrávaly výslechy - bylo by to praktičtější - nemuseli by je převádět do jiné části Hradu. Mučírna byla spojena s níže položenou hladomornou otvorem v podlaze. Ještě dnes jsou na stěnách dobře viditelné nápisy a obrázky na zdech pocházejících z období 16. a 17. století. Toto vězení bylo určeno ve své době především pro dlužníky a výtržníky, hlavně ze šlechtického stavu. Nejednalo se tedy o nějaké zvlášť ponuré vězení, což se ale nedá říci o sousední věži Daliborce. Jako stáž zde měli působit oni pověstní střelci ze Zlaté uličky.

Uvěznění zde byli mimo jiné i pražští měšťané: Martin Fruwein, Jan Theodor Sixt z Ottersdorfu, Valentin Kochan z Prachové, Tobiáš Štefek z Koloděj a Kryštof Kober z Koberštejna, dále pak Jan Šultys z Felsdorfu, primas kutnohorský a Maxmilián Košťálek z Javořice, primas žatecký.

Správa Pražského hradu, Zlatá ulička, Praha 1999, s.29-38.

¹³² Byli rozděleni do pokojů „v nichž tak rozlosování porůznu ostatní čas až do exekucí sedět musili, zvláště co bylo lidí předních, a před jednoho každého pokojem stála varta osazena“.

Tieftrunk, Historie česká V., s. 55.

¹³³ V každé skupině měl být jeden šlechtic, jeden doktor z dolnorakouské rady a jeden doktor z apelace.

Tenora, Soud, s. 343.

měšťanů a především jednací protokol direktoria. Ten před svým tajným odjezdem z království spolu s dalšími dokumenty odevzdává Benjamin Fruwein, sekretář direktoria, skrze Jana Gábu, prokurátora při hořejších soudech, císařským.¹³⁴

O pohnutkách, které k tomu Benjamina, vedly se můžeme jenom dohadovat. Například Antonín Gindely byl přesvědčen, že za tím byla snaha pomoci svému bratru Martinovi, ale i sobě samému.¹³⁵ Naopak to rázně odmítá Josef Petrůň, neboť to podle něho nemohlo nikomu pomoci a navíc to bylo pro nepřátele neocenitelnou službou.¹³⁶ Jenže Gindely má na mysli – asi – důležitost onoho aktu předání, tedy jakési pomoci vítězné straně. A Petrůň zase informace, které je možno z předaných dokumentů získat. Už proto se Petrůň přiklání k variantě, že z neopatrnosti zapomněl tento předmět doličný největší váhy zkrátka ukrýt a ten následně padl do rukou císařským. Já osobně se přikláním k verzi Antonína Gindelyho, hledící na tento čin jako na „službu na usmířenou“. Nutí mě k tomu případ Jáchyma Ondřeje Šlika, jenž se také snažil podobným způsobem před císařem očistit. Hornolužický fojt Šlik, když viděl, že jde do tuhého, zkoušel přimět Lužici a Slezsko k tomu, aby se podrobily císaři. V jeho případě je jisté, že ho k tomu vedla snaha císaře si udobřit.¹³⁷

Této teorii nahrává ten fakt, že Benjamin po svém útěku kontaktoval císařskou komisi a žádal ji, aby u císaře prosadili milost nebo polehčení pro něho a jeho vězněného bratra Martina. Tomu to k dobru nebylo, ostatně výrazně mu to už pomoci nemohlo, neboť byl považován za jednoho z těch nejnebezpečnějších povstalců, kteří byli lapeni.¹³⁸ To Benjaminovi se tento jeho čin v budoucnu vyplatil, neboť po krátkém

¹³⁴ Tiefttrunk, Historie česká V., s. 54.

¹³⁵ Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 95.

¹³⁶ Tamtéž, s. 95.

¹³⁷ Tamtéž, s. 80.

¹³⁸ Tenora, Soud, s. 388.

vyhnanství a následném přestoupení ke katolictví mohl pokračovat ve své úřednické kariéře, tentokrát v královských službách.¹³⁹

Do dnešních dnů se dochovalo jen šest výsledkových protokolů německých direktorů, ty byly nalezeny roku 1826 mezi papíry v jezuitské koleji v Klementinu.¹⁴⁰ Náležely Bohuslavu z Michalovic,¹⁴¹ Martinu Fruweinovi,¹⁴² Pavlu z Říčana,¹⁴³ Jindřichovi Ottovi z Losu,¹⁴⁴ Kašparu Kaplířovi¹⁴⁵ a Václavu Felixovi Pětipeskému.¹⁴⁶

Rukopis se seznamem téměř všech otázek vázících se k těmto protokolům se nachází v Knihovně Národního muzea a to pod signaturou I B 20. Přitom ale část seznamu s otázkami 85 až 133 v tomto rukopisu chybí.

Všechny otázky jsou kladeny stylem: „*Je pravda, že..?*“¹⁴⁷ Očekává se tedy prostá odpověď „*ano*“ či „*ne*“, někdy jsou ale otázky zakončeny způsobem podobným tomuto: „*kdo to koncipoval, kdo napsal a jak se jmenoval*“.¹⁴⁸

Otázky jsou řazeny chronologicky dle posloupnosti jednotlivých událostí, přičemž vždy několik otázek se zabývá jedním tématem. První otázky se týkají Matyášova odjezdu z Čech, plynule přecházejí přes „téma místodržitelské“ až k defenestraci a reversu, který musel zraněný Slavata podepsat, aby se mu dostalo klidu. Zajímá je i počátek verbování,¹⁴⁹ volba direktoria, vznik obou Apologií, vypovídání nepohodlných lidí, zabírání jejich majetku, spojení s Fridrichem Falckým, Nizozemím, okolnosti sesazení Ferdinanda a volby nového krále, sabotování Ferdinandovy volby římským králem, Thurnovo obléhání Vídně a jeho styky s rakouskými

¹³⁹ Petráň, Staroměstská exekuce, s. 95.

¹⁴⁰ SM, 1074 K 1/138.

¹⁴¹ Vyslýchán 3. dubna.

¹⁴² Vyslýchán 6. dubna.

¹⁴³ 14. dubna.

¹⁴⁴ 15. a 16. dubna.

¹⁴⁵ 14. dubna.

¹⁴⁶ 17. dubna.

¹⁴⁷ „*Ist war, das...*“

¹⁴⁸ „*wer ihn concipirt und geschrieben, wie derselbe mit Nahmen heissen?*“

¹⁴⁹ Na tuto otázku Fruwein, jeden z povstaleckých hlav, překvapivě odpověděl, že o tom vlastně nic neví - „*wais nit aigentlich*“. Udivuje to a zároveň dokládá, že o mnohém se rozhodovalo jen v onom opravdu nejužším vedení.

velmoži, příprava konfederace, kontakty s Bethlenem. Kromě toho se ve Vídni chtěli dozvědět, kam se poděla díla z Rudolfovy sbírky, o kterou měli velký zájem atd. Fruwein asi polovinu otázek odbyl tím, „*že je vše již známé*“ a tedy k tomu nemá co dodávat.¹⁵⁰

Přestože výslechový protokol do celé věci nepřináší moc nového, spíš jen potvrzuje fakta, která jsou známá z jiných písemností, je právě Fruweinova výpověď velmi ceněna. Objasňuje totiž řadu sporností. Odpověď na otázku osmou dokládá například to, že defenestrace byla akcí plánovanou. Fruwein v ní vypovídá o úmyslech Thurnových a tajemné schůzce u Smiřických. Sám se i v odpovědi na padesátou otázku přiznává k autorství první Apologie.

Pro mnohé byla zarážející rezignace, s kterou Fruwein jako zkušený prokurátor trpělivě zodpovídal otázky. Není to asi nic překvapivého, přihlédneme-li k jeho zdravotnímu stavu a aktivitě v povstání, která mu nepředurčovala zrovna dobrý konec. Jako zkušený prokurátor pochopil, že v jeho případě by jakákoliv snaha o obhajobu byla jen plýtváním silami. Vždyť právě on stál za většinou formulací propagačních a státoprávních aktů, mandátů a proklamací, na jejichž neznalost se nemohl vymlouvat. Dá se říci, že vina v jeho případě byla „*obecně známa*“.

Naopak osobou, která se nevzdávala nebo se jen snažila nepřítele provokovat a rozčílit, byl osmdesátiletý Otta z Losu.¹⁵¹ Během výslechu se téměř vyhýbal jednoslovným odpovědím a statečně užíval argumenty z obou stavovských Apologií, aniž by kohokoliv jmenoval, a hájil tak ideu povstalců bránit zemské svobody, které byly zvenčí ohrožovány.

Jiní zase vycítili, že pokud se přiznají jen k věcem prokazatelným a nasadí masku obětí stavovského nátlaku, budou od

¹⁵⁰ „*notorium*“, „*notori und wahr*“.

¹⁵¹ Jindřich Otta z Losu – direktor za rytířský stav, za Fridricha Falckého karlštejnský purkrabí, popraven 1621.

nejtvdších trestů osvobození. Tuto cestu zvolili Pavel z Říčan a Václav Pětipeský. Jim se ve finále tento pokus skutečně vyplatil.¹⁵²

Kašpar Kaplír,¹⁵³ šestaosmdesátietý stařec se vymlouval na slabost své paměti a ani se nepokoušel nějak hájit. Jeho výpověď je tvořena listy papíru popsaných čísly a místa pro odpovědi jsou většinou buďto odbyta jedním slovem nebo přímo proškrtnuta. Zpětně už nepoznáme, zda-li to byla pravda nebo jen dobrý únik od výpovědi, která by mohla poškodit nějakého kolegu.

¹⁵² Oba byli rytířskými direktory. Trest smrti jim byl odpuštěn a místo exekuce je čekalo vězení na Zbirohu, z kterého nakonec byli oba po několika letech propuštěni.

Tresty

Vídeň povstalce vinila jen z věcí, kterých se dopustili do 26.srpna 1619, tedy do zvolení Fridricha Falckého, a pak už jen z toho, co učinili z vlastní iniciativy. Jako třeba vytvoření česko-rakousko-uherské konfederace, přijetí Fridricha Jindřich Falckého za čekatele na královský trůn atd. Za všechno ostatní dle principu monarchismu byl již odpovědný tehdejší český král Fridrich.¹⁵⁴

Do poloviny května byly vypracovány rozsudky pro všech sedmnáct lapených direktorů a pro dalších sedm osob.¹⁵⁵ Jedenadvaceti osobám přisoudili trest smrti a ostatním alespoň ztrátu všech statků.¹⁵⁶

Ztráta všech statků se týkala i odsouzenců k trestu smrti. Tehdy zadržení direktori obohatili královskou komoru o 32 statků, 20 domů s 9 vinicemi a k tomu o 321 786 kop.¹⁵⁷ Nastal ale problém, že tím byly ožebračeny i rodiny povstalců a právem se tedy proti tomu ohražovaly. Manželky prosily Lichtenštejna, aby jim ze zkonfiskovaného majetku bylo ponecháno alespoň to, co ony samy do manželství přinesly a co jim před povstáním bylo zapsáno do desk zemských. Fruweinově manželce Johanně bylo díky tomu ponecháno její věno 500 kop míšeňských a všechny stříbrné a zlaté klenoty, které ji manžel ještě před vzpourou připsal. Fruweinovy dcery Mandalena Orsinová a Eva získali na příkaz Karla z Lichtenštejna příštího roku 1622 dům v osadě sv. Jindřicha na Novém Městě pražském, který byl jejich otci odňat.¹⁵⁸

K tomu se začali hlásit i jednotliví věřitelé a jejich přihlášení byla odevzdávána královskému prokurátorovi.¹⁵⁹ Velkými dluhy byli přímo

¹⁵³ Kašpar Kaplíř – (1835-1621) – 1607-1610 prezidentem české komory, za povstání direktor za rytířský stav, popraven 1621.

¹⁵⁴ Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 96.

¹⁵⁵ Tenora mluví celkem o 24 osobách, ale Petrůň o 25.

Tenora, Soud, s.388.; Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 246.

¹⁵⁶ Tenora, Soud, s. 388.

¹⁵⁷ Bílek, Dějiny konfiskací, s. XLII.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 110-111.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. XLIII.

vůči Karlu z Lichtenštejna vázání oba bratři Fruweinové. Toho pak využíval při nákupu jejich bývalých vinic, u kterých uplatňoval odčítání dlužné částky od celkové hodnoty.¹⁶⁰

Budovce, Ottu z Losu, Bohuslava z Michalovice a Šlika dle návrhu exekuční komise mělo čekat utětí pravé ruky, kterou porušili přísahu danou Ferdinandovi, a poté měli být ještě za života rozčtvrceni a části jejich těl rozvěšeny u pražských bran. Fruweina spolu s Jesenským čekal trest stejný, jen místo utětí ruky jim měl být vyříznut jazyk, kterým během povstání nejvíce hřešili. Jejich hlavy a jazyky nebo paže pak měly být vystaveny. Bylo už i určeno, že budou viset na staroměstské mostecké věži. Tehdy se na velezradu obecně nahlíželo jako na zločin nejtěžší a nad podobnými rozsudky se blíže nikdo nepozastavoval.

Do Vídně byli s návrhy vysláni Fridrich Talmberk a Pavel Ello. Měli zároveň tlumočit Lichtenštejnovo doporučení uchýlit se v některých případech k milostem¹⁶¹ a v jiných ke zpřísnění trestu.¹⁶² V udělení milosti nemohl Fruwein vůbec doufat. Neboť spolu s Budovcem, Jesenským a Bohuslavem z Michalovic¹⁶³ zasvětil povstání všechny své duševní síly a vědění. A ve Vídni oprávněně považovali Fruweina za jednu z nejschopnějších hlav povstání.¹⁶⁴

Současně Lichtenštejn doporučoval povolit vězněným kontakt s knězem jejich vyznání. A to se mělo tentokrát týkat i vězňů z řad českých bratří.¹⁶⁵

Vídeň byla přísností a krutostí některých navrhovaných rozsudků udivena. Císař bere celou věc vážně a s rádci a znalci české otázky ji velmi

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 110.

¹⁶¹ Císař odpustil tresty Vilému z Lobkovic, Pavlu z Říčan, Václavu Pětipeskému, Jana Theodoru Sixtu z Ottersdorfu, Janu Vostrovci.

Tamtéž, s. XLVI.

¹⁶² To se týkalo hlavně Jindřicha Otty z Losu, který si soudce pohněval svým tvrdošíjným vystupováním během výslechu.

Petráň, Staroměstská exekuce, s. 100.

¹⁶³ Bohuslav z Michalovic - právně vzdělán, 1612-17 místokancléř, povstalecký direktor, v jeho domě se konaly porady o krocích direktorské vlády, opravovala se Apologie a jiné spisy, popraven 1621.

¹⁶⁴ Tenora, Soud, s. 388.

rozebírá.¹⁶⁶ Záležitost mírně zkomplikuje přímmluva dánského krále za uvězněné direktory a obava, aby hromadná poprava nevyvolala v Říši dojem přehnané brutality.¹⁶⁷ Následovaly tedy debaty o snížení počtu poprav a o razantním zmírnění některých trestů.

Císař v odpovědi z 26. května potvrdil milosti navrhovaným osobám a ostatním trest zmírnil hlavně tím, že zamítl ve většině případů čtvrcení zaživa. Jen těla Fruweina, Jesenského a Otty z Losu měla být rozčtvrcena až po setnutí.¹⁶⁸ Přitom se vyjádřil i k otázce kněží, otázce pro svědomí každého odsouzence velmi důležité. Nařídil, aby k vězňům do cel byli pouštěny nejdříve neduchovní osoby katolické, které by jim šetrným způsobem oznámili rozsudek trestu smrti.¹⁶⁹ A pokud by některý odsouzenec projevil zájem o hlubší poznání katolické víry, měl by být za ním poslán katolický duchovní. Kdyby ale nekatolíci zatvrzele trvali na svém duchovním, povolil návštěvy jen utrakvistického kněze. Bratrského v žádném případě. Na popraviště povolil prozatím doprovod ryze katolických duchovních.¹⁷⁰

Návrhy rozsudků pro dalších dvacet nešťastníků byly do Vídně zaslány ještě 29. května a 12. června následovalo dalších šest.¹⁷¹ V posledním červnovém listu s rozsudky se nacházela i zpráva o jedné tragické události ze dne 7. června.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 392.

¹⁶⁶ Petrář, Staroměstská exekuce, s. 246.

¹⁶⁷ Bílek, Dějiny konfiskací, s. XLVI.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. XLVI.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. XLVII.

¹⁷⁰ Nakonec stejně svolí, na přímmluvu pražských jezuitů, a dopřeje jim i tam utrakvistické kněze.

¹⁷¹ Petrář, Staroměstská exekuce, s. 246.

Konec „českého Perikla“¹⁷²

Císař nebyl s průběhem a výsledky výslechů zcela spokojen a tak komisařům nařídil, aby některé osoby byly vyslechnuty ještě jednou a to za použití tortury. Jmenovitě šlo o Fruweina, Budovce, Šlika, Bohuslava z Michalovic, Jesenského, doktora Lucka¹⁷³ a jiné direktory.¹⁷⁴ Dovedl ho k tomu především nedávný nález nových akt, kterým přikládal velkou důležitost.¹⁷⁵ Výslech měl být zaměřen na dobu vlády krále Rudolfa II., šlo jim o poznání samotných kořenů vzpoury – jednání s Kristiánem z Anhaltu,¹⁷⁶ falckým vojevůdcem Mansfeldem,¹⁷⁷ s Francií, Holandskem, Savojskem, Benátkami, Štýrskem, Korutany, Krajinou a s Turky.¹⁷⁸ Lichtenštejnovi císařovo nařízení trochu zkomplikovalo situaci, neboť tresty byly už na základě prvních výslechů vypracovány.

6. června byly výslechy na mučidlech zahájeny a prvním nešťastníkem byl doktor Fridrich Georg.¹⁷⁹ Následující den byl na řadě Martin Fruwein, výslech měl být zahájen okolo čtvrté hodiny odpoledne. Ale mezitím co strážný oznamoval komisi, že obžalovaného přivede, „*trefila se hrozná příhoda Martinu Fruweinovi z Podolí, člověku v ty časy v*

¹⁷² Výraz „český Perikles“ vypůjčen ze zprávy P. Ješina z Bezdězí o Fruweinově smrti. V textu bude zpráva citována na jedné z následujících stran.

¹⁷³ Dr. Kašpar Luck z Bohuslavic – německý sekretář stavovského direktoria, za Fridricha Falckého rada u apelačního soudu, 1621 mu byl trest smrti zmírněn na doživotí, jež si odpykával na Křivoklátě.

¹⁷⁴ Výpovědi Šlika, Ruppela, Haunšilda, Budovce, Fridricha Georga učiněné mezi 4. a 7. červnem jsou naznačeny ve spisu: D'Elvert, Christian, Die Bestrafung der böhmischen Rebellion, Brno, 1868, s. 81-85.

¹⁷⁵ Tenora, Soud, s. 434.

¹⁷⁶ Kristián z Anhaltu – (1568-1630) jeden z nejvýznamnějších a nejschopnějších diplomatů své doby, kalvinista ve službách Fridricha Falckého, stál za vznikem Protestantské unie, současně ve spojení s habsburskou opozicí v Čechách a jinde, byl tvůrcem české politiky Fridricha Falckého, byl i vrchním velitelem českých vojsk, ale hlavně diplomatem, po Bílé hoře u ve službách Gustava Adolfa a dánského krále Kristiána IV., r. 1624 se s císařem smířil a nakonec byl jmenován placeným císařským komořím.

¹⁷⁷ Petr Arnošt hrabě z Mansfeldu – (1580-1626) – typický představitel žoldnéřského válečníka, ač katolíkem bojoval za Protestantskou Unii, Fridrich Falcký ho vyslal do Čech, tam dobyl Plzeň, prohrál u Záblatí, pak ve službách anglických, francouzských, benátských a savojských.

¹⁷⁸ Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 101.

¹⁷⁹ Fridrich Georg z Oldenburgu – pochází z Lužice, doktor práv, ze Fridricha Falckého apelačním radou, roku 1620 sepsal mandát zbavující saského kurfiřta všech jeho lén a manských statků

království českém hrubě známému a vzácnému....Po polednách okolo dvacáté hodiny české vyšedl z komůrky své, v níž vězněm zůstával mimo soldáta, kterýž při něm na stráži stál, uchýlil se na seces, a zase, nežli týž soldát to znamenal, odtud vystoupiv, pospíšil sobě tiše po schodích na podkroví, a vyhledv neb vytáhv se tělem svým z jednoho dymníku ve střeše cihelné udělaného, a do příkopův zámeckých, pod mostem prašným hluboce vybraných, týmž dymníkem - to se pak již věděti nemůže, zdali svévolně a chtě, čili náhodou a nedopatřením nějakým - beze vší obrany dolů upadl a hned tím násilným pádem duši z sebe vypustil.“¹⁸⁰ Přitom ze střechy strhl i několik cihel, které způsobily hřmot a ten přilákal strážného. Ten, když vyhlédl z okna, spatřil na dně příkopu už jen bezvládné Fruweinovo tělo.¹⁸¹ Následně spustil povyk a zpráva se zanedlouho dostala i k Lichtenštejnovi. Ten o události zpravil císaře s tím, že z okna vyskočil „ze zoufalství a strachu před trestem“.¹⁸²

Páni soudní komisaři se poté shodli, že na mrtvém těle bude vykonána symbolická exekuce, tedy ortel přisouzený mu zaživa.¹⁸³ „Pročež bylo o něm poručeno, aby se popravce podlé ortele na osobu živou již vyšlého, ale nedočkaleho, k tělu jeho mrtvému náležitě zachoval. Kterýžto exekucí sobě poručenou vykonal nad ním 9.června...“¹⁸⁴

v Čechách, po bělohorské bitvě uprchl, byl ale dopaden, trest smrti mu byl odpuštěn a byl uvržen na hrad Křivoklát.

¹⁸⁰ Tieftrunk, Historie česká V., s. 82.

¹⁸¹ Pro zajímavost uvádím, jak celou událost popisuje Josef Svátek v beletristicky laděném článku Historky o Bílé věži, ač je v něm přijatelná pouze základní osa celé události. V pondělí 7.6. měli být věžňové předvedeni před císařské komisaře, pročež vešel ráno hradní správce do žaláře Fruvejnova. Martin Fruvejn se tázal: „Co znamená tato citace v hodinu tak neobyčejnou?“ Odpověď: „Císařští komisaři přijeli z Vídně a bude vám čteno potvrzení ortelů.“ Na smrt' bleďý Fruvejn vzchopil se z lůžka a žádal, aby mu bylo popřáno trochu času, aby se mohl odít. Hradní správce odešel a Fruvejn, oklamav vojáka, jenž na stráži stál, že jde na záchod, vystoupil zatím na podstřeší věže a vikýřem se svrhl ze střechy Bílé věže do Jeleního příkopu, kdež u paty okamžitě mrtev ulehl... Aby nic podobného už se nepříhodilo, byl od toho dne postaven ke každému vězni vojín na stráž.“

Svátek, Josef, Historky o Bílé věži, in: Zlatá Praha II., Praha 1885, s. 455.

¹⁸² Petráň, Staroměstská exekuce, s. 102.

¹⁸³ Tamtéž, s. 102.

¹⁸⁴ Tieftrunk, Historie česká V., s. 83.

9. června brzy ráno kat Mydlář a pražští rychtáři přijeli k bráně pod Bruskou,¹⁸⁵ ke zdi, která obklopovala císařskou zahradu. Pacholci přelezli zeď a dotáhli zpod věže po zemi v pytli Fruweinovo tělo až ke zdi, přes kterou ho přehodili. Tělo pak naložili na korbu vozu a odvezli „Bruskou nahoru přes tumplac, až se na Bílou horu.“¹⁸⁶

„O příčině pádu toho povstali v lidu soudové divní.“¹⁸⁷ Je možno neštěstí považovat za nepodařený pokus o útěk. Proč by ne, vždyť v bezpečí za hranicemi měl bratra Benjamina, který se ho nejednou pokusil zastat.

Každopádně s přihlédnutím k jeho špatnému fyzickému stavu a z toho pramenící úzkosti se jeví pravděpodobnější verze jiná. Verze o sebevraždě. Mezi lidem se často tvrdilo, že od té doby, co ho hrabě ze Sulzu dal tak těžce zmrzačit, nebyl pořádně při smyslech a propadal často zoufalství. Komenský nás zpravuje o návštěvě jeho manželky, která jej jako jediná – kromě kněží - směla navštěvovat, den před smrtí. Fruwein před ní plakal a přitom jí zpíval nábožnou píseň.¹⁸⁸ Zdá se, že si byl vědom toho, že se spolu vidí naposledy.

Lichtenštejn svou zprávu do Vídně ze dne 12. června o Fruweinově sebevraždě odbyl větou, že skočil z věže „ze zoufalství a strachu před trestem“.¹⁸⁹ Možná nebyl daleko od pravdy.

¹⁸⁵ Bruska byl výraz užívaný pro Jelení příkop, podle potoku Brusnice.

¹⁸⁶ Tieftrunk, Historie česká V., s. 83.

¹⁸⁷ Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 101.

¹⁸⁸ Komenský, Historie, s. 209.

¹⁸⁹ Opis závěrečné části Lichtenštejnova dopisu do Vídně ze dne 12. června. Zmínka o Fruweinově smrti je až v závěru dopisu za spojením „P.S.“ „Denn 7 Junij Zwischen 4 undt 5 Uhren nach Mittage, alss Erzliche von swer Mahtt:Commissarien, auf Ewr Mahtt:königlichem Schloss, erzliche von denn vermeintenn Directorn, noch weiter, wegen deren von Ewr. Mahtt: Unbesohlenen Inquisition der Correspondentzien halben examiniret, unndt auch der Martin Fruwein, sich zu solchenm Examine, vor die Commisarien stellen sollen. Inmassen Ihne dann solches durch denn Schloss verwalter angezeigt, dass, weil Er im Bette geleeenn, sich anlegenn solle, damit er solgenndts zu den Commissarien beglaitet werde. Hat er Fruwein sich zwar angelegt, Inn dem aber der Schlossverwalter wider zu denn commissarien gehet, anzuzeigenn das er baldt werde gebracht werden, hat sich der Martin fruwein, oben vom Weissen Thurn herab (wie wol zu erachten ex desperatine et metu poenae) in denn Shlossgraben gesturzet, und ist also baldt todt verbliebenn. Daruber Ich dann, was vorzunehmen, Raht gehalten, undt ist dahin geschossenn worden, das noch bei seinem Leben Ihm zuerfengte Ohrttel an seinem Todtenn cadauer, exequiret werden solte. Welches dann am vergangenem Mittwoch, alss den Scharff Richter auf

Existuje ale i třetí verze, ta si dovoluje tvrdit, že Fruweina někdo ke skoku donutil nebo ho z okna dokonce shodil. S verzí o nátlaku přichází emigrant P. Ječín z Bezdězí:¹⁹⁰ „...byla obava z posledních slov českého Perikla, svobodných a silných. Kdyby se byla rozšířila mezi lid, byla by bývala hanbou pro tyrana, Fruweinovi byla by však učinila smrt závidění hodnou. I dostal rozkaz, že si má tajně vzít život, aby se jednak mohlo věřit, že tím předešel císařovo milosrdenství,..., jednak aby se mohlo po smrti tím více zuřiti proti jeho tělu...“¹⁹¹ Komenský zaznamenal i mínění těch, kteří věřili, že šlo o násilný čin: „Pochybovali však mnozí, že by sám sobě život odnítí měl, poněvadž vždycky od vojáků vartován byl. K pravdě podobnější se zdálo, že někdo k tomu tajně nastrojen byl, kterýž by ho tak vyhodil...“¹⁹²

Těžko se už dozvíme, jak tomu opravdu bylo. Nezbyvá nám tedy asi nic jiného, než zakončit úvahy trefným vyjádřením Pavla Skály: „*Bůh nejlépe ví jak se to s ním dalo.*“¹⁹³

Na Bílé hoře nad ním byl vykonán přisouzený ortel - rozčtvrcení - a pro větší efekt byly části jeho těla rozvěšeny u městských bran. Část první vystavily u silnice na Bílé hoře, další u silnice k Velvarům, třetí čtvrtinu za Vyšehradskou bránou a zbylou na rozcestí před Horskou bránou. „*Střevo pak jeho i jiné všecky droby ven z něho vykydavše, tu na témž místě je zakopali...Hlavu jeho vzali na justicii, na Koňském trhu... ufasovavše ji železy dobře, aby spadnouti aneb v noci od někoho snata býti nemohla, postavili a přibili.*“¹⁹⁴ Dle Lichtenštejnova dopisu císaři visela na šibenici

denn Weissen Berg gefuhrett, unnd daselbsten die Execution vorgenamben, die Bier Stucke nach bescheener Viertheilung offentlich auf die Strassen gehengt, undt der Kopff auf Beuenn Stadt auf denn Galgenn obenn in die höhe aufgesteckt, seine Rechte Hanndt aber daselbstenn angenagelt worden.“

D'Elvert, Die Bestrafung, s. 78.

¹⁹⁰ P. Ječín z Bezdězí – (1617-1619) - písař Nového Města pražského, za Fridricha Falckého rada nad Apelacemi, v nizozemské emigraci sepsal apologii popravených direktorů.

¹⁹¹ Petrůň, Staroměstská exekuce, s. 102.

¹⁹² Komenský, Historie, s. 208.

¹⁹³ Tieftrunk, Historie česká V., s. 83.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 84.

ještě Fruweinava pravá ruka.¹⁹⁵ Za odvedenou práci si mistr popravčí naučtoval pro sebe 40 kop grošů míšeňských a pro čeleď čtyři kopy.¹⁹⁶

Celá tato exemplární poprava ostatním zcela zřetelně napovídala, jakým způsobem se bude zacházet i s nimi samotnými. Symbolické na ní bylo i to, že byla vykonána 9. června, to jest přesně tři roky poté, co byl vydán Fruweinem koncipovaný dekret zdůvodňující vypovězení jezuitů.¹⁹⁷

¹⁹⁵ „*der Kopff auf der Neunenn Stadt auf denn Galgelnn obenn in die höhe aufgesteckt, seine Rechte Hanndt aber daselbstenn angenagelt.*“

d'Elvert, Die Bestrafung, s. 78.

¹⁹⁶ Za červnovou popravu si zase naučtoval 500 kop pro sebe a 20 pro svou čeládku. Lichtenštejn byl ale natolik štědrý, že místo požadovaných 584 kop mu z důchodu české komory dal 634 kop. Bílek, Dějiny konfiskací, s. LVI.

¹⁹⁷ Markus, Stavovské apologie, s. 205.

Pokus o profil Fruweinovy osobnosti

Na závěr bych ráda nabídla profil Fruweinovy osobnosti, bohužel ale nejsou k dispozici žádné písemnosti osobní povahy, skrze které by bylo možné poznat jeho charakterové rysy. Jediným pramenem k tomu může být výslechový protokol, ale i přes velkou snahu z něho vyčíst něco víc, než co tam je napsáno, nevidíme nic jiného než zhrouceného člověka, i když stále bystrého intelektu.

Snad něco víc vypovědí zprávy jeho současníků. Prokurátor a současně jeden z defensorů Václav Magrle ze Sobišku, mimochodem velký sok Martina Fruweina, ho soudní komisi vyličil jako člověka mstivého až nepřátelského. „*Fruwein prý byl vždy jeho zkázy žádostiv, hrozil mu, že ho k ní přivede, ale že Magrle chvála Bohu se jí na něm nedočkal.*“¹⁹⁸ Před soudem také tvrdil, že Fruweinovi mnohokrát vyčítal ukrutnosti spojené s rebelií, ale on, že to zapíral. V případě tohoto svědectví je ale třeba mít na paměti tradiční řevnivost mezi právníky a Magrleho snahu předvést se jako umírněný a tudíž milosti hodný.¹⁹⁹ Zprávy z obsáhlejších děl ho stručně charakterizují jako člověka známého, vzácného, ale i velmi bohatého.²⁰⁰

Fruwein měl už za svého života řadu oponentů, ba dokonce nepřátel. Byl šikovným a bohatým právníkem a tak se není čemu divit, když si během soudních pří mnohé osoby zneprátelil. Dokládá to i zpráva Mikuláše Dačického z Heslova, že „*prokurátorstvím od mnohých hněv a nenávist zejskal.*“²⁰¹ K tomu je třeba dodat, že byl v Čechách přistěhovalcem, a tak na něj mnozí patriotičtí starousedlíci dlouho hleděli skrz prsty.

¹⁹⁸ Tieftfrunk, Historie česká V., s. 204.

¹⁹⁹ Václav Magrle ze Sobišku – do Prahy přišel 1598, prokurátor a defenzor, zarputilý obránce protestantských zájmů, v povstání velmi činný, ač před soudní komisí roku 1621 tvrdil něco jiného, nakonec zbaven obvinění a jako protestant zemřel v Praze 1627.

²⁰⁰ Například Pavel Skála ze Zhoře.

²⁰¹ Rezek, Antonín, Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I., Praha 1978, s. 270.

V direktoriu, jehož se stal členem, měl na svědomí právní stránku mnohých důležitých mandátů a proklamací, ač tam byli i jiní hbití a mladší prokurátoři. Ale málokdo z nich povstání obětoval tolik jako Fruwein. Ač patřil k nevýraznému městskému stavu, dokázal se prosadit a stát se jedním z vůdců povstalecké stavovské opozice. Všechny sedmnáct popravených měšťanů nebylo do závažnějších věcí zasvěcováno tak jako on. Nikdy zarputile nebránil městské zájmy a jeho povýšení mezi rytíře ho od jejich hájení již oficiálně osvobodilo.

Za jeho největší hřích během celé rebelie soud označil sepsání Apologie. A tento hřích nebyl jediný. O ortelu rozhodly i jeho diplomatické cesty do Slezska a Falce a koncipování mnohých jiných písemností.

Vždy byl historiky představován jako politik přesvědčený o správnosti protihabsburských kroků. O to více se jeho brutální zmučení jeví jako bod obratu. Po něm se u Fruweina objevují výčitky svědomí a patrná je i rezignace na jakoukoli obhajobu a záchranu. Nazíráno z tohoto světla jeho pád z podkroví Bílé věže působí jako útěk. Před bolestí, ponížením a před potupnou smrtí z rukou kata.

Závěr

Když byly konečně hlavy poražených povstalců věšeny na Staroměstskou mosteckou věž, hlava významného pražského prokurátora a několikanásobného direktora Fruweina mezi nimi nebyla. Jeho rozkládající se ostatky už několik dní před městskými branami představovaly odstrašující memento.

Martin Fruwein se svým skokem do Jeleního příkopu pravděpodobně snažil vyhnout dalšímu utrpení, neboť jeho ztýrané tělo a mysl si toho za poslední půlrok vytrpěly přespříliš. A paradoxně právě tímto svým posledním činem na sebe upoutal nejvíce pozornosti a tak zmínky o jeho sebevraždě jsou součástí všech prací zabývajících se stavovským povstáním. Méně z těchto prací již ale zmíní jeho významnou práci v povstaleckém vládě.

Proto věřím, že tato práce nabízí uspokojivý ač skromný pohled na Fruweinův životní příběh, který byl ukončen na dně Jeleního příkopu.

Použité prameny:

Výslechový protokol, Knihovna Národního muzea, sign. I B 20.

Výslechy popravených roku 1621, Národní archiv, fond SM, 1074 K 1/138.

Fruweinové z Podolí, Národní archiv, fond SM, 738 F 18/14.

Janáček, Josef, České stavovské povstání, nepublikovaný rukopis, Archiv Národního muzea, karton č. 37.

Použitá Literatura:

Bílek, Tomáš, Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1620 I.-II., Praha 1882.

D'Elvert, Christian, Die Bestrafung der böhmischen Rebellion, Brno 1868.

Dvorský, Jiří, Praha v českém stavovském povstání 1618-1620, in: Pražský sborník historický X., Praha 1977.

Gindely, Antonín, Dějiny českého povstání léta 1618 I.-IV., Praha 1870-1880.

Janáček, Josef, Pavel Skála ze Zhoře - Historie česká, Praha 1984.

Kavka, František, Bílá hora a české dějiny, Praha 2003.

Klabouch, Jiří, Staré české soudnictví, Jak se dříve soudívalo, Praha 1967.

Kolektiv autorů, Dějiny Prahy, Praha 1964.

Kolektiv autorů, Kdo byl kdo v českých dějinách, Praha 1999.

Komenský, Jan, Amos, Historie o těžkých protivenstvích církve české, Praha 1902.

Macháček, Fridolín, Defenestrace pražská roku 1618, in: ČČH XXIV., Praha 1908.

Markus, Antonín, Stavovské Apologie z roku 1618, in: ČČH XVII, Praha 1911.

Peška, Bedřich, Konfiskování měšťanských domů v Starém Městě pražském po roce 1620, in: Listy pro archeologii a historii, Praha 1874.

Petráň, Josef, Staroměstská exekuce, Praha 2004.

Rejchrtová, Noemi, Václav Budovec z Budova, Praha 1984.

Rezek, Antonín, Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I.-II., Praha 1978.

Říčan, Pavel, Dějiny jednoty bratrské, Praha 1957.

Správa Pražského hradu, Zlatá ulička, Praha 1999.

Svátek, Josef, Historky o Bílé věži, in: Zlatá Praha II., Praha 1885.

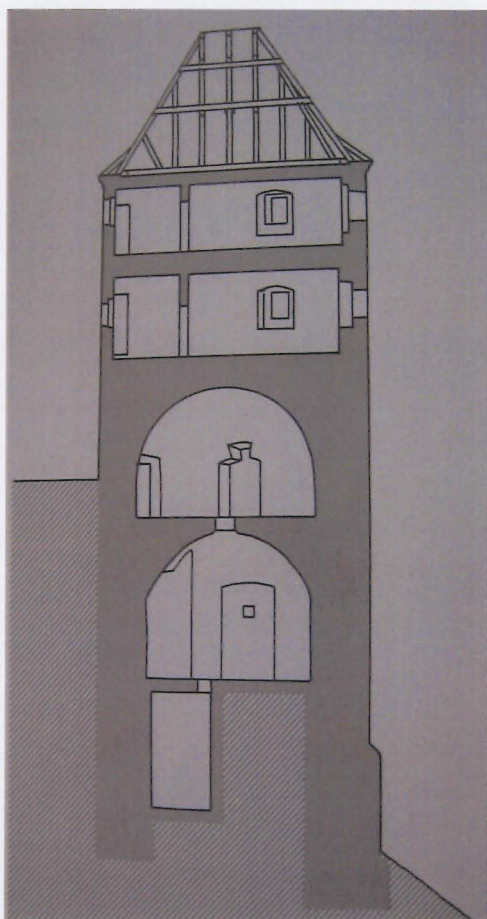
Tenora, Jan, Soud nad účastníky povstání v Praze roku 1621, in: Hlídka XXXVIII., Praha 1921.

Tieftrunk, Karel, Historie česká Pavla Skály ze Zhoře od r. 1602 do r. 1623 I.-V., Praha 1866-70.

Vacek, František, Dějiny Bubenče, Dejvic, Šárky a okolí, in: Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, Praha 1911.

Winter, Zikmund, Kulturní obraz českých měst - život veřejný v XV. a XVI. věku I.-II., Praha 1892.

Přílohy

Bílá věž na Pražském hradě.

Interiér Bílé věže.

Vyobrazení dokumentující smutný konec stavovského povstání. Vzniklo na objednávku Příbíka Jeníška z Újezda a v současné době je umístěn jeho bývalém zámku Březnice.

Žádost Martina Fruweina o uznání vladyckého titulu z roku 1612.

Martin Fričovský

